

Paigaldamine Live-andmekandjalt

Mageia ametlik dokumentatsioon

Käsiraamatu tekst ja ekraanipildid on litsenseeritud vastavalt CC BY-SA 3.0 litsentsile <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>.

Käsiraamat on valmistatud [Calenco CMS](http://www.calenco.com) [http://www.calenco.com]’i abil, mille on välja töötanud [NeoDoc](http://www.neodoc.biz) [http://www.neodoc.biz].

Käsiraamatu on kirjutanud ja tõlkinud vabatahtlikud oma vabast ajast. Kui soovite kaasa aidata käsiraamatu paremaks muutmisele, võtke ühendust [dokumentatsioonimeeskonnaga](https://wiki.mageia.org/en/Documentation_team) [https://wiki.mageia.org/en/Documentation_team].

Paigaldamine Live-andmekandjalt

Sisukord

Paigaldamine Live-andmekandjalt	1
1. ISO-tõmmise valimine ja kasutamine	1
1.1. Sissejuhatus	1
1.2. Andmekandjad	1
1.3. Andmekandja allalaadimine ja kontrollimine	3
1.4. ISO kirjutamine	4
2. Mageia laadimine Live-süsteemina	7
2.1. Käivitamine andmekandjalt	7
2.2. BIOS-i/CSM-i/Pärandrežiimis	8
2.3. UEFI režiimis	9
3. Kasutatava keele valimine	10
4. Litsents ja väljalaskemärkmed	11
4.1. Litsentsileping	11
4.2. Väljalaskemärkmed	11
5. Ajavööndi seadistamine	12
6. Kellaaja seadistamine	13
7. Klaviatuuri valimine	14
8. Mageia proovimine Live-süsteemina	14
8.1. Live-režiim	14
9. Kõvaketta jagamine	16
9.1. Väljapakutud jagamine	16
9.2. Haakepunktide valimine	21
9.3. Kõvaketta vormindamise kinnitamine	22
9.4. Ketta kohandatud partitsioneerimine DiskDrake'i abil	23
9.5. Vormindamine	26
10. Kasutuseta materjali säilitamine või kustutamine	27
11. Alglaadur	28
11.1. Grub2	28
11.2. Alglaaduri häälestamine	29
11.3. Muud sätted	32
12. Taaskäivitamine	32
13. Kasutajate haldamine	34
13.1. Administraatori (root) parooli määramine	34
13.2. Kasutaja lisamine	34
14. Sisselogimisekraan	35
15. Mageia eemaldamine	36

Jooniste nimekiri

1. EFI süsteemipartitsioon	24
2. BIOSi alglaadimispartitsioon	25

Paigaldamine Live-andmekandjalt

Keegi ei näe kõiki käsiraamatus toodud paigaldusprogrammi ekraane. See, millised ekraanid on näha, sõltub Teie riistvarast ja paigaldamise käigus langetatud valikutest.

1. ISO-tõmmise valimine ja kasutamine

1.1. Sissejuhatus

Mageiat levitatakse ISO-tõmmiste kaudu. Siin leiab abi valimaks just sellist tõmmist, mis vastab Teie vajadustele.

Paigaldusandmekandjatel on kolme tüüpi:

- **Klassikaline paigaldusandmekandja:** see annab maksimaalse paindlikkuse ja lubab luua kohandatud paigalduse, eriti just valida, millist töökeskkonda kasutama hakata.
- **Live-andmekandja:** sel juhul saab andmekandja pealt käivitada toimiva Mageia süsteemi ilma seda paigaldamata, et näiteks näha, mida üldse pakutakse. Siiski on Live-andmekandjal ka paigaldusprogramm, mille võib käivitada kohe andmekandja sisestamise järel või siis juba pärast taaskäivitamist Live-operatsioonisüsteemist.

Live-andmekandjalt süsteemi paigaldamine on võrreldes klassikalise andmekandjaga lihtsam, aga ka valikuid on vähem.

LiveISO-sid saab kasutada ainult "puhta" paigalduse, mitte aga uuendamise jaoks varasemalt versioonilt.

- **Võrgupaigaldus:** need on väikesed ISO-tõmmised, mis sisaldavad vaid tarkvara, mida on vaja paigaldusprogrammi DrakX käivitamiseks ning `DrakX-installer-stage2` ja veel mõne tarkvarapaketi leidmiseks, et siis jätkata paigaldamisega. Need paketid võivad asuda arvuti kõvakettal, mõnel muul kohalikul kettal, kohalikus võrgus või internetis.

Need andmekandjad on väga väikesed (alla 100 MB) ja abiks siis, kui internetiühenduse maht on liiga väike terve DVD allalaadimiseks, arvuti on ilma DVD-seadmata või ei saa arvutit käivitada USB-pulga pealt.

Üksikasjadest kõneldakse järgmistes osades.

1.2. Andmekandjad

1.2.1. Määratlus

Me nimetame siinkohal andmekandjaks ISO-tõmmisefaili, mis võimaldab paigaldada ja/või uuendada Mageiat, ning ühtlasi ka igasugust füüsilist seadet, millele ISO-tõmmis on kopeeritud (DVD, USB-pulk jne.).

Mageia ISO-tõmmised leiab [siit](http://www.mageia.org/en/downloads/) [http://www.mageia.org/en/downloads/].

1.2.2. Klassikalised paigaldusandmekandjad

1.2.2.1. Ühised omadused

- Kasutavad traditsioonilist paigaldusprogrammi DrakX.
- Saab teha nii puhta paigalduse kui ka uuendada Mageia varasematelt väljalasetelt.
- Eri andmekandjad 32- ja 64-bitisele arhitektuurile.
- Paigaldusprogrammi “avaekraanil” on saada mõned tööriistad: *päästesüsteem, mälu testimine, riistvara tuvastamine*.
- Iga DVD sisaldab paljusid saadaolevaid töökeskkondi ja keeli.
- Paigaldamise käigus saab valida, kas kasutada mittevaba tarkvara või mitte.

1.2.3. Live-andmekandjad

1.2.3.1. Ühised omadused

- Saab tarvitada distributsiooni tundmaõppimiseks ilma seda kohe kõvakettale paigaldamata.
- Live-andmekandja sisaldab ka paigaldusprogrammi.
- Iga ISO sisaldab ainult üht töökeskkonda (Plasma, GNOME või Xfce).
- Eri andmekandjad 32- ja 64-bitisele arhitektuurile.
- Sisaldavad mittevaba tarkvara.

1.2.3.2. Plasma LiveDVD

- Ainult Plasma töökeskkond.
- Sisaldab kõiki keeli.
- Ainult 64-bitine arhitektuur.

1.2.3.3. GNOME LiveDVD

- Ainult GNOME töökeskkond.
- Sisaldab kõiki keeli.
- Ainult 64-bitine arhitektuur.

1.2.3.4. Xfce LiveDVD

- Ainult Xfce töökeskkond.
- Sisaldab kõiki keeli.
- 32- või 64-bitine arhitektuur.

1.2.4. Võrgupaigalduse andmekandjad

1.2.4.1. Ühised omadused

- Eri andmekandjad 32- ja 64-bitisele arhitektuurile.
- Esimesed sammud on ainult inglise keeles.

1.2.4.2. netinstall.iso

- Sisaldab ainult vaba tarkvara neile, kes ei ole nõus mittevaba tarkvara kasutama.

1.2.4.3. netinstall-nonfree.iso

- Sisaldab mittevaba tarkvara (peamiselt draiverid, koodekid jms) neile, kes seda vajavad.

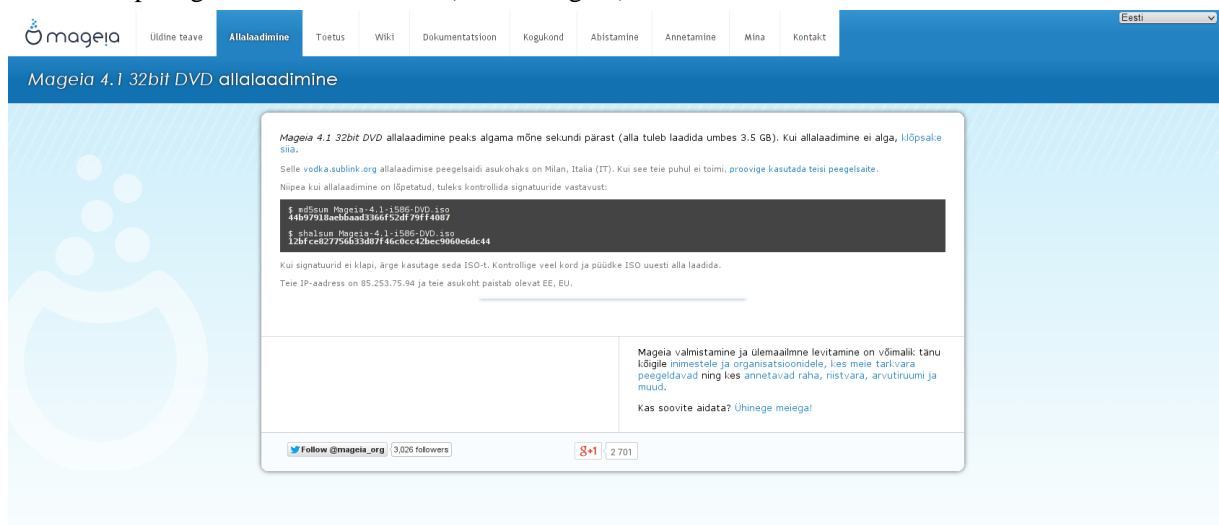
1.3. Andmekandja allalaadimine ja kontrollimine

1.3.1. Allalaadimine

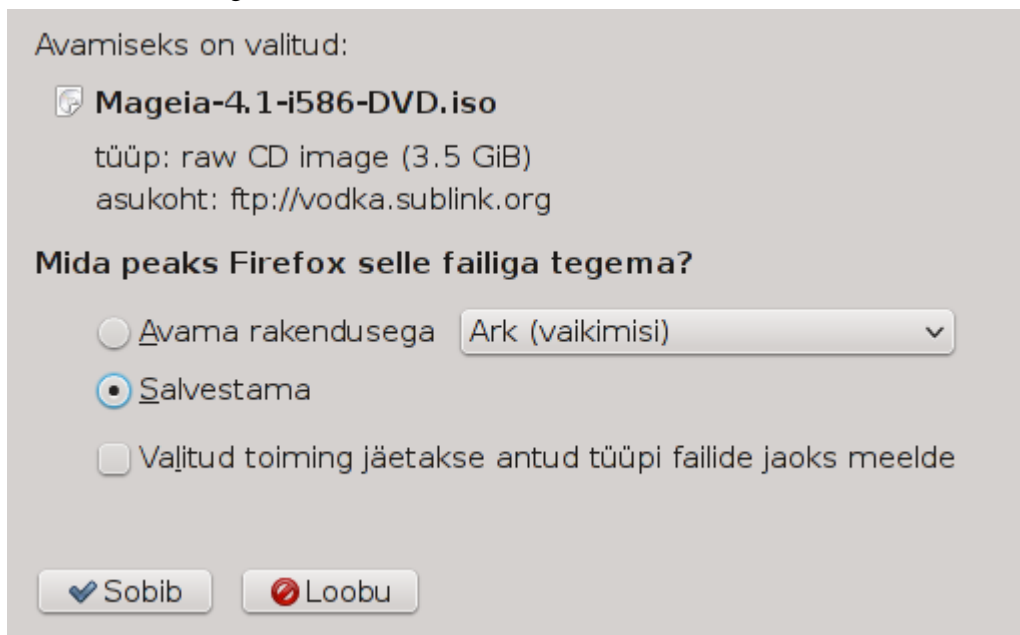
Kui olete sobiva ISO-faili valinud, saab selle alla laadida kas HTTP või BitTorrenti vahendusel. Mõlemal juhul annab aken mõningat teavet, näiteks kasutatava peegelsaidi ja võimaluse kohta seda vahetada, kui riigialaus on liiga väike.

HTTP valimise korral peaks nägema ka teavet kontrollsummade kohta.

md5sum, sha1sum ja sha512sum (kõige turvalisem) on tööriistad ISO-tõmmise terviklikkuse kontrollimiseks. Kopeerige üks kontrollsumma (tärgide kogum) edasiseks kasutamiseks.

Vahepeal ilmub aken ISO tegelikuks allalaadimiseks:

Valige faili salvestamine ja klõpsake siis *Sobib*.

1.3.2. Allalaaditud andmekandja terviklikkuse kontrollimine

Eespool mainitud kontrollsummad on digitaalsed sõrmejäljed, mis arvutatakse kindla algoritmiga allalaaditava faili põhjal. Kui paluda algoritmil arv uuesti leida allalaaditud faili põhjal, saab tulemuseks kas sama arvu, mis tähendab, et allalaaditud fail on korras, või siis mõne muu arvu, mis tähendab, et see ei ole korras. Viimasel juhul tuleks fail uuesti alla laadida või püüda see BitTorrenti abil parandada.

Alla laaditud ISO-tõmmise kontrollsumma genereerimiseks avage konsool (selleks ei pea olema administ-
raator) ja kirjutage:

- - md5sum kasutamiseks: **md5sum tõmmisefail.iso/asukoht**.
- - sha1sum kasutamiseks: **sha1sum tõmmisefail.iso/asukoht**.
- - sha512sum kasutamiseks: **sha512sum tõmmisefail.iso/asukoht**.

Näide:

```
[sam5@localhost ~]$ md5sum /home/sam5/Downloads/Mageia-4-RC-x86_64-DVD.iso  
ec1ce42c4b003b5e9bea6911968195c8 /home/sam5/Downloads/Mageia-4-RC-x86_64-DVD.iso  
[sam5@localhost ~]$ █
```

ja võrrelge arvutis saadud arvu (võimalik, et peate natuke ootama) Mageia allalaadimissaidil näidatuga.

1.4. ISO kirjutamine

Kontrollitud ISO võib nüüd kirjutada CD-le, DVD-le või USB-pulgale. See ei ole tavaline kopeerimine, vaid eesmärk on luua käivitatav andmekandja.

1.4.1. ISO kirjutamine CD-le või DVD-le

Kasutage soovikohast kirjutamisprogrammi, aga kontrollige kindlasti, et seade oleks määratud kirjutama *tõmmist*, mitte aga *andmeid* või *faile*. Rohkem teavet leiab [Mageia wikist](https://wiki.mageia.org/en/Writing_CD_and_DVD_images) [https://wiki.mageia.org/en/Writing_CD_and_DVD_images].

1.4.2. ISO kirjutamine USB-pulgale

Kõik Mageia ISO-d on hübriidsed, mis tähendab, et neid saab kirjutada ka USB-pulgale, mis on käivitatav ja mille pealt saab süsteemi paigaldada.

Tõmmise kirjutamine USB-pulgale hävitab kõik varasemad failisüsteemid seadmes ja kõik andmed lähevad kaotsi.

Pärast seda on ainuke partitsioon USB-pulgal Mageia ISO partitsioon.

Nii et kui 4 GB suurune ISO-tõmmis kirjutatakse 8 GB USB-pulgale, siis näitabki pulk ainult 4 GB. Põhjus peitub selles, et ülejäänud 4 GB ei ole vormindatud, mistõttu seda ei saa kasutada. Algse mahu taastamiseks tuleb USB-pulk uuesti vormindada ja partitsioneerida.

1.4.2.1. Graafilise tööriista kasutamine Mageias

Kasutada võib mõnda graafilist tööriista, näiteks [IsoDumper](https://wiki.mageia.org/en/IsoDumper_Writing_ISO_images_on_USB_sticks) [https://wiki.mageia.org/en/IsoDumper_Writing_ISO_images_on_USB_sticks].

1.4.2.2. Graafilise tööriista kasutamine Windowsis

Võite proovida järgmisi programme:

- - [Rufus](http://rufus.akeo.ie/?locale=en_US) [http://rufus.akeo.ie/?locale=en_US] valikuga "ISO image";
- - [Win32 Disk Imager](http://sourceforge.net/projects/win32diskimager) [http://sourceforge.net/projects/win32diskimager]

1.4.2.3. Käsurea kasutamine GNU/Linux'i süsteemis

Käsitsi toimetamine on potentsiaalselt *ohtlik*. Kui seadme ID valesti anda, võib ketta partitsiooni sootuks üle kirjutada.

1. Avage konsool
2. Võtke *administraatori* õigused käsuga **su -** (ärge unustage kriipsukest - lõpus)

```
[sam5@localhost ~]$ su -  
Password:  
[root@localhost ~]#  
[root@localhost ~]#  
[root@localhost ~]# █
```

3. Ühendage USB-pulk (ärge haakige seda, see tähendab ärge avage ühtegi rakendust või failihaldurit, mis seda lugeda võiks)
4. Sisestage käsk **fdisk -l**

```
[root@localhost ~]# fdisk -l

Disk /dev/sda: 298.1 GiB, 320072933376 bytes, 625142448 sectors
Units: sectors of 1 * 512 = 512 bytes
Sector size (logical/physical): 512 bytes / 4096 bytes
I/O size (minimum/optimal): 4096 bytes / 4096 bytes
Disklabel type: dos
Disk identifier: 0x000db4bf
Partition 3 does not start on physical sector boundary.

Device      Boot      Start          End      Blocks      Id System
/dev/sda1   *            2048      21256191    10627072    83 Linux
/dev/sda2                21256192    63528959    21136384    83 Linux
/dev/sda3                63530964    625137344   280803190+    5 Extended
/dev/sda5                63531008    84873215    10671104    83 Linux
/dev/sda6                84875264    127016959   21070848    83 Linux
/dev/sda7                127019008   135985151    4483072    82 Linux swap / Solaris
/dev/sda8                135987200   198598655   31305728    83 Linux
/dev/sda9                198600704   471588863   136494080    83 Linux
/dev/sda10               471590912   496777994    12593541+    83 Linux
/dev/sda11               496781312   504955079     4086884    82 Linux swap / Solaris
/dev/sda12               504958976   625137344    60089184+    83 Linux

Disk /dev/sdb: 7.5 GiB, 8011087872 bytes, 15646656 sectors
Units: sectors of 1 * 512 = 512 bytes
Sector size (logical/physical): 512 bytes / 512 bytes
I/O size (minimum/optimal): 512 bytes / 512 bytes
Disklabel type: dos
Disk identifier: 0x15005631

Device      Boot Start          End      Blocks      Id System
/dev/sdb1   *            1      7598079    3799039+    17 Hidden HPFS/NTFS

[root@localhost ~]# █
```

5. Leidke oma USB-pulga seadmenimi (suuruse järgi); näiteks toodud pildil on selleks /dev/sdb, mis on 8 GB suurune USB-pulk.

Teine võimalus on leida seadme nimi käsuga **dmesg**: lõpus näeb seadme nime, mille alguses seisab sd, antud juhul sdd; samuti on näha, et suurus on 2 GB:

```
[72594.604531] usb 1-1: new high-speed USB device number 27 using
xhci_hcd
[72594.770528] usb 1-1: New USB device found, idVendor=8564,
idProduct=1000
[72594.770533] usb 1-1: New USB device strings: Mfr=1, Product=2,
SerialNumber=3
[72594.770536] usb 1-1: Product: Mass Storage Device
[72594.770537] usb 1-1: Manufacturer: JetFlash
[72594.770539] usb 1-1: SerialNumber: 18MJTWLMPUCC3SSB
[72594.770713] usb 1-1: ep 0x81 - rounding interval to 128 microframes,
ep desc says 255 microframes
[72594.770719] usb 1-1: ep 0x2 - rounding interval to 128 microframes,
ep desc says 255 microframes
```

```
[72594.771122] usb-storage 1-1:1.0: USB Mass Storage device detected
[72594.772447] scsi host8: usb-storage 1-1:1.0
[72595.963238] scsi 8:0:0:0: Direct-Access      JetFlash Transcend 2GB
1100 PQ: 0 ANSI: 4
[72595.963626] sd 8:0:0:0: [sdd] 4194304 512-byte logical blocks: (2.14
GB/2.00 GiB)
[72595.964104] sd 8:0:0:0: [sdd] Write Protect is off
[72595.964108] sd 8:0:0:0: [sdd] Mode Sense: 43 00 00 00
[72595.965025] sd 8:0:0:0: [sdd] No Caching mode page found
[72595.965031] sd 8:0:0:0: [sdd] Assuming drive cache: write through
[72595.967251]  sdd: sdd1
[72595.969446] sd 8:0:0:0: [sdd] Attached SCSI removable disk
```

6. Sisestage käsk: **dd if=ISO-faili/asukoht of=/dev/sdX bs=1M**

kus X on teie seadme nimi, nt. /dev/sdd

Näide: `dd if=/home/user/Downloads/Mageia-6-x86_64-DVD.iso of=/dev/sdd bs=1M`

Võib-olla tasub teada sedagi, et **if** tähendab **input file**'i ehk eesti keeli sisendfaili ja **of** omakorda **output file**'i ehk väljundfaili.

-
7. Sisestage käsk **sync**
8. See ongi kõik: nüüd võib USB-pulga välja võtta.

2. Mageia laadimine Live-süsteemina

2.1. Käivitamine andmekandjalt

Arvuti võib käivitada otse Live-DVD või USB-pulga pealt. Tavaliselt on selleks tarvis kõigest asetada USB-pulk või DVD-plaat paika ning taaskäivitada arvuti.

Kui arvuti ei käivitu automaatselt USB või DVD pealt, võib olla tarvilik BIOS alglaadimise ketta (Boot Disk) prioriteeti muuta. Teise võimalusena võib püüda avada alglaadimisseadme menüü, et sealt valida seade, millelt arvuti käivitub.

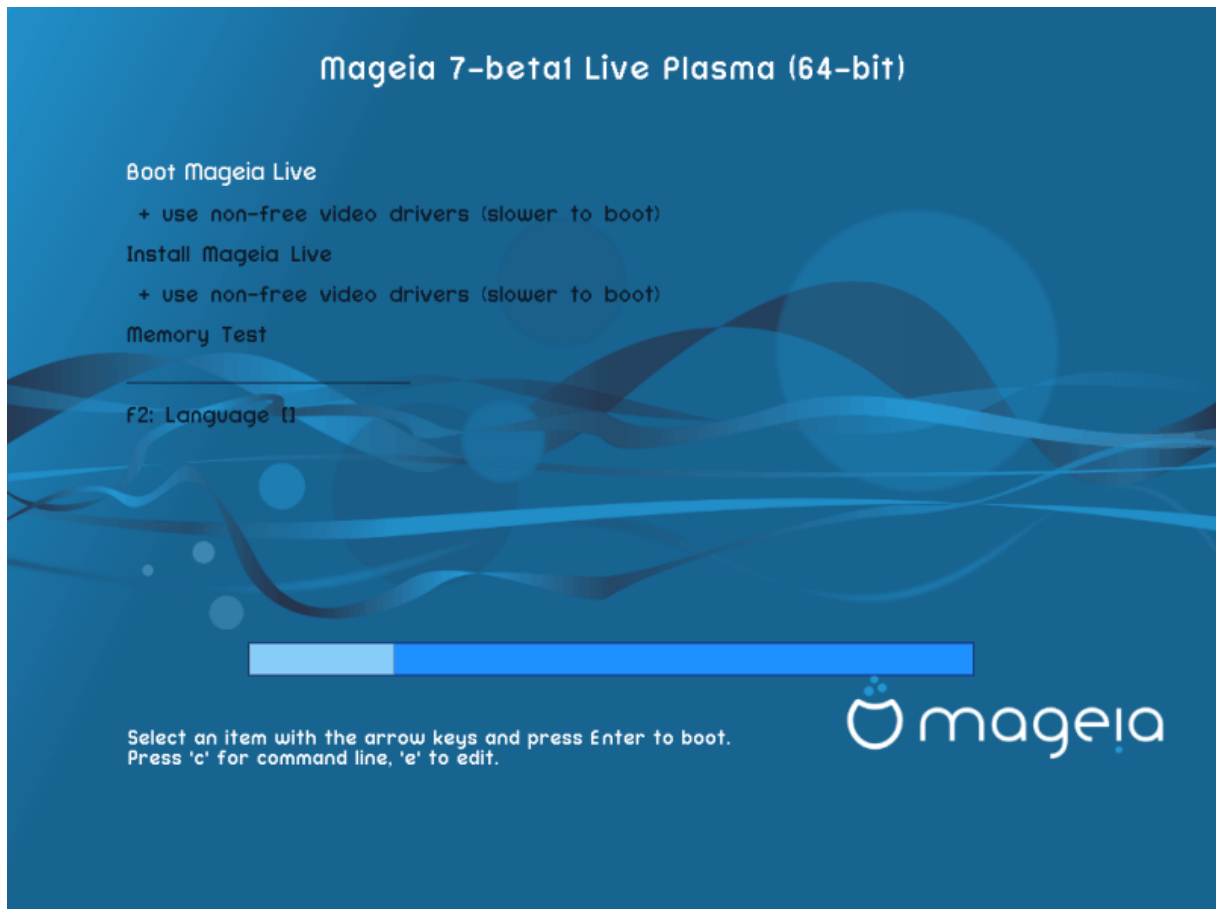

BIOSi või alglaadimismenüü kallale pääsemiseks arvuti töölepaneku järel võite vajutada **F2**, **Del** või **Esc** BIOSi või **Esc**, **F8**, **F10** või **F11** alglaadimisseadme menüü avamiseks. Need (üsna tavapärased) on küll ainult osa võimalikest valikutest.

Tegelik ekraan, mida Te esimesena näete Live-andmekandjalt laadides, sõltub sellest, kas arvuti emaplaat on pärand- (BIOS) või UEFI süsteemiga.

2.2. BIOS-i/CSM-i/Pärandrežiimis

Esimene ekraan BIOS-i režiimis algkäivitusel

Menüü

- **Mageia laadimine**

Sel juhul laaditakse Mageia Live-süsteem ühendatud DVD või USB andmekandjalt (selle tulemus on võrreldes paigaldatud operatsioonisüsteemiga päris aeglane tegutsemine).

Kui süsteem on laaditud, võite asuda paigaldamise kallale

- + **mittevaba videodraiveri kasutamine (aeglasem käivitus)**

Mageia Live-süsteemi laadimine mittevabu videodraivereid kasutades

- **Mageia paigaldamine**

Sel juhul paigaldatakse Mageia kohe kõvakettale.

- + **mittevaba videodraiveri kasutamine (aeglasem käivitus)**

Mageia paigaldamine mittevabu videodraivereid kasutades

- **Mälutest**

Paigaldatud muutmälu (RAM) testimine arvukaid lugemis- ja kirjutamisoperatsioone ette võttes. Kui test lõpeb, tuleb teha taaskäivitus.

- **F2 Keel**

F2 vajutamisel saab lasta paigandusprogrammil paigaldamise ajal tarvitada konkreetset keelt. Valige vajalik keel nooleklahvidega liikudes ja vajutage siis **Enter**.

2.3. UEFI režiimis

Esimene ekraan UEFI režiimis algkäivitusel

Menüü

- **Mageia laadimine**

Sel juhul laaditakse Mageia Live-süsteem ühendatud DVD või USB andmekandjalt (selle tulemus on võrreldes paigaldatud operatsioonisüsteemiga päris aeglane tegutsemine). Kui süsteem on laaditud, võite asuda paigaldamise kallale.

- **Mageia paigaldamine**

Sel juhul paigaldatakse Mageia kohe kõvakettale.

- **F2 Keel**

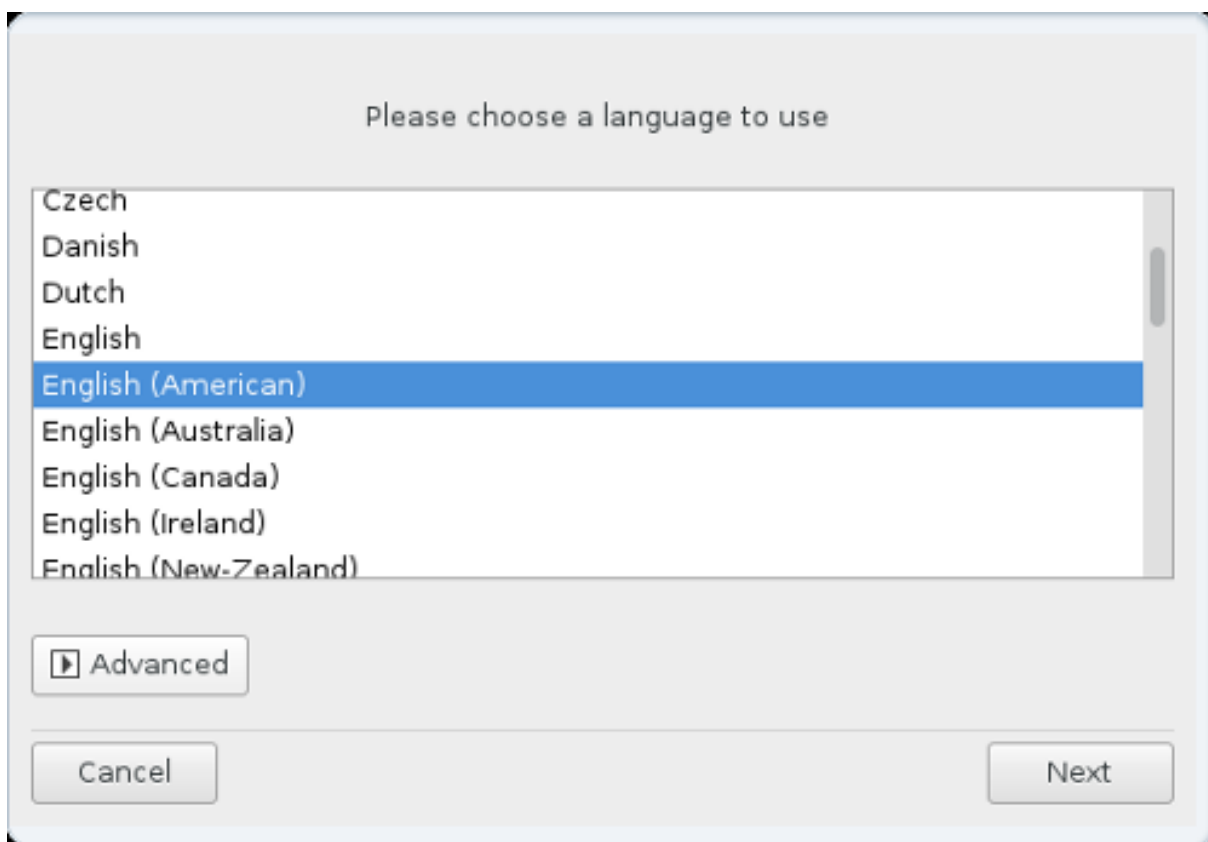
F2 vajutamisel saab lasta paigandusprogrammil paigaldamise ajal tarvitada konkreetset keelt. Valige vajalik keel nooleklahvidega liikudes ja vajutage siis **Enter**.

Kui laadisite USB-pulgalt, näete eespool mainitud menüüvalikuid topelt, millisel juhul tuleb valida variant, mille järel seisab "USB".

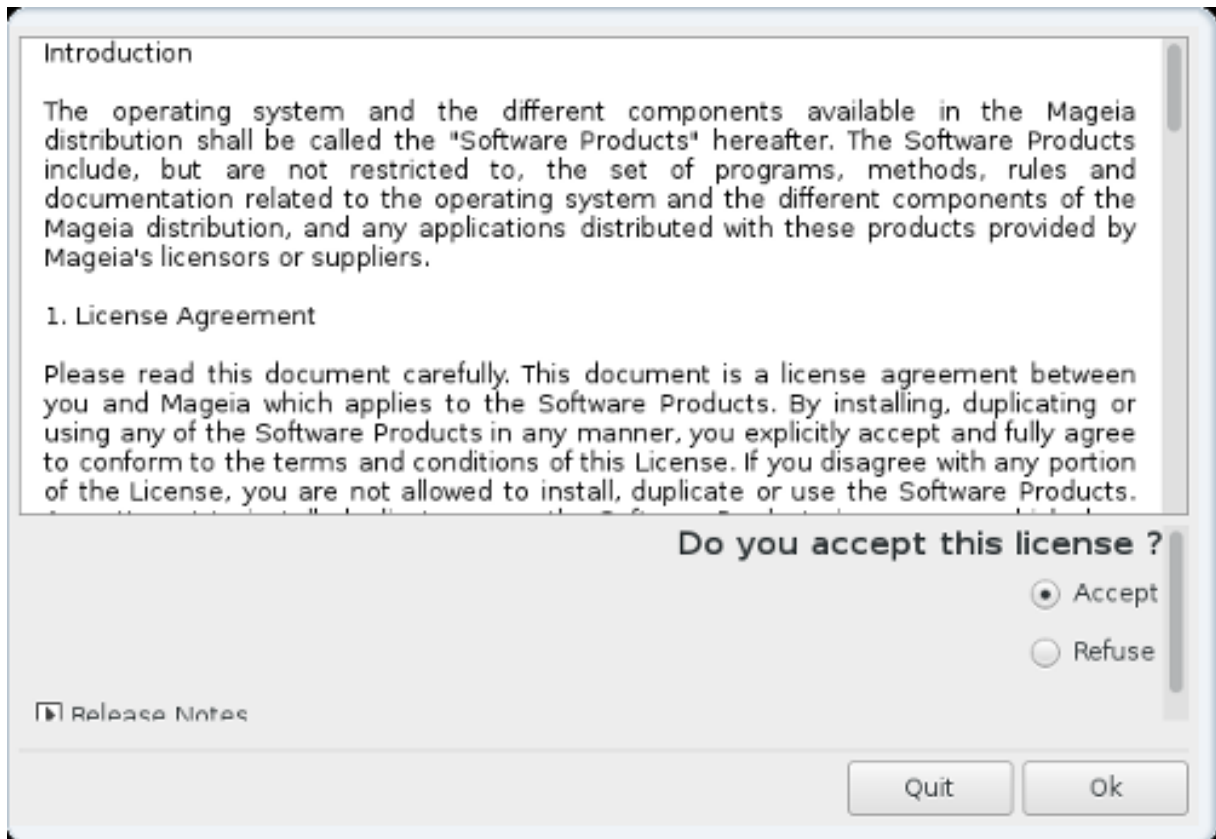
3. Kasutatava keele valimine

- Valige vajalik keel. Mageia kasutab langetatud valikut nii paigaldamise ajal kui ka paigaldatud süsteemis.

- Mageia toetab vaikesi UTF-8 (Unicode). Selle võib keelata *mitme keele* valimise ekraanil, kui olete kindel, et see Teie keelele kohe üldse ei sobi. UTF-8 keelamine rakendub kõigile paigaldatavatele keeltele.
- Oma süsteemi keelt saab pärast paigaldamist muuta, valides Mageia juhtimiskeskus → Süsteem → Süsteemi lokaliseerimine.

4. Litsents ja väljalaskemärkmed

4.1. Litsentsileping

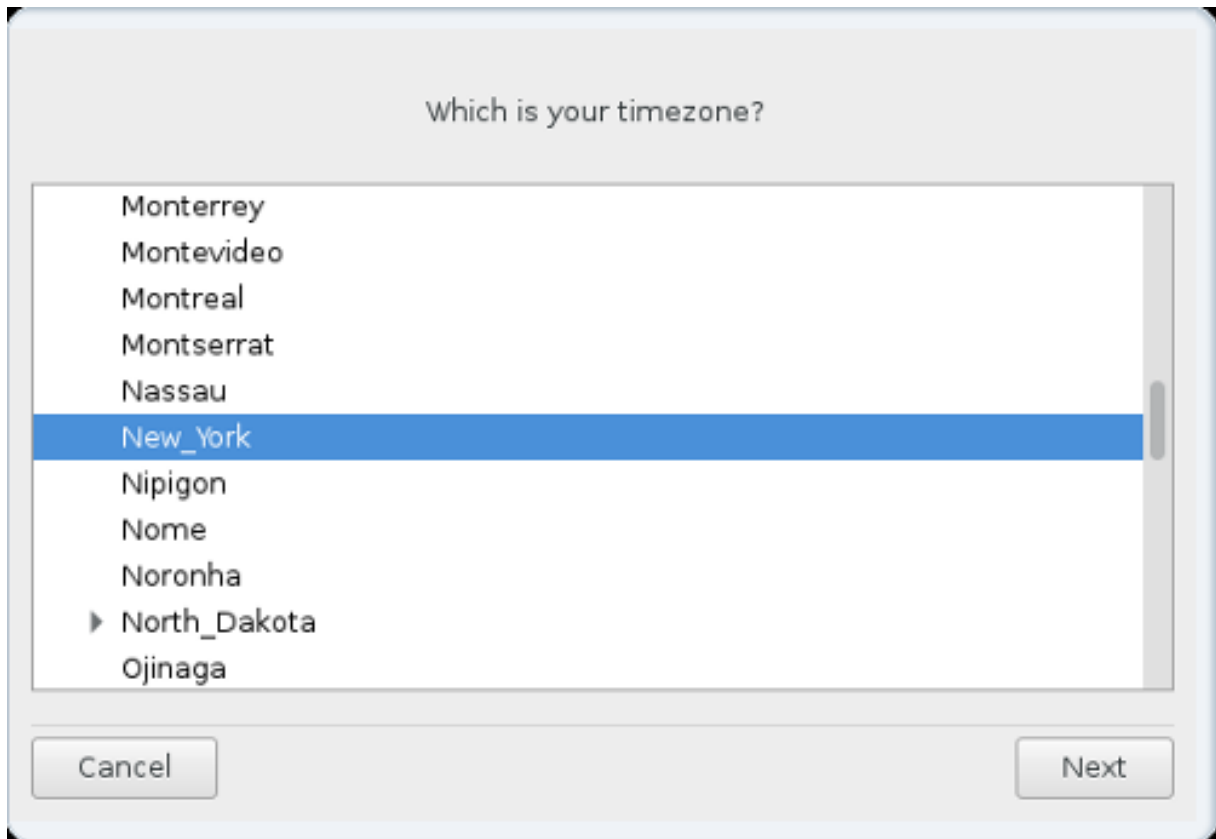
- Enne Mageia paigaldamist lugege palun hoolikalt läbi litsentsi tingimused.
- Need tingimused kehtivad kogu Mageia distributsioonile ja enne jätkamist tuleb nendega nõustuda.
- Jätkamiseks valige lihtsalt *Nõustun* ja klõpsake siis *Edasi*.

Kui Te aga ei ole tingimustega nõus, siis täname Teid huvi eest. Klõps nupule *Välju* taaskäivitab arvuti.

4.2. Väljalaskemärkmed

Olulist teavet käesoleva Mageia väljalaske kohta näeb, kui klõpsata nupule *Väljalaskemärkmed*.

5. Ajavööndi seadistamine

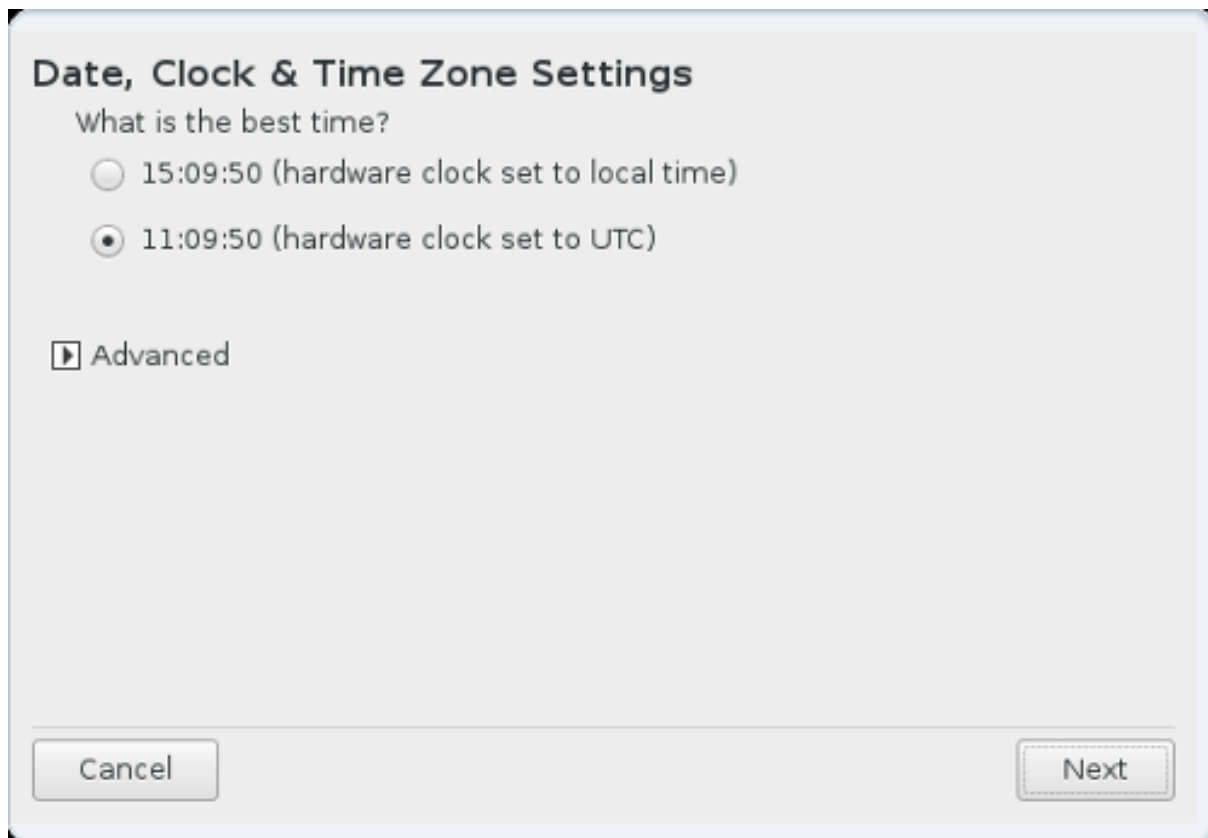
- Määrake ajavöönd kindlaks, valides oma riigi või linna, mis asub samas ajavööndis Teie lähedal.

Järgmisel ekraanil saab valida, kas riistvaraline kell on seatud kohalikule ajale või GMT-le ehk maailmaajale (UTC).

Kui Teie arvutis on ka teisi operatsioonisüsteeme, kontrollige, et nad kõik oleksid lüütiatud kas kohalikule ajale või siis UTC/GMT-le.

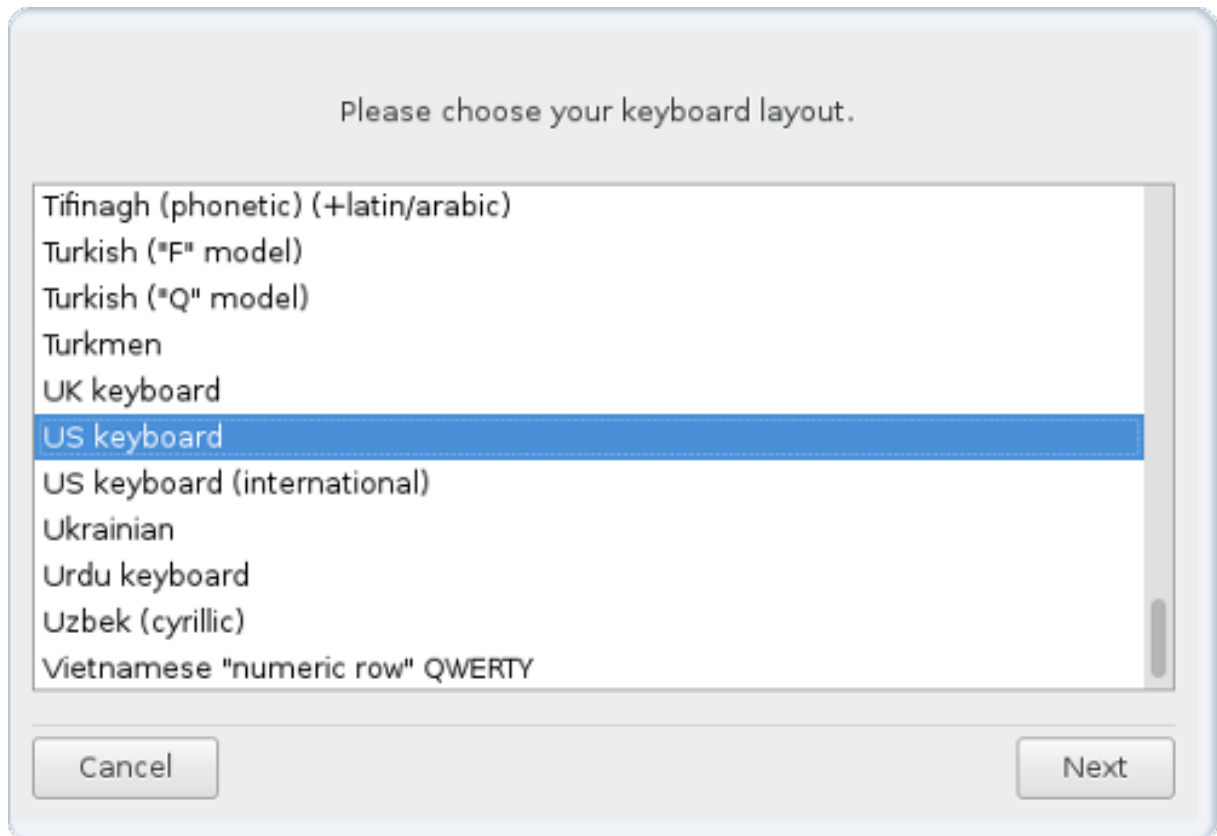
6. Kellaaja seadistamine

Siin tuleb valida, kas arvuti sisemine kell on seatud kohalikule ajale või UTC ehk standardajale.

Kaardil *Muu* saab lubada aja automaatse sünkroonimise ja määrata kindlaks NTP- ehk ajaserveri.

7. Klaviatuuri valimine

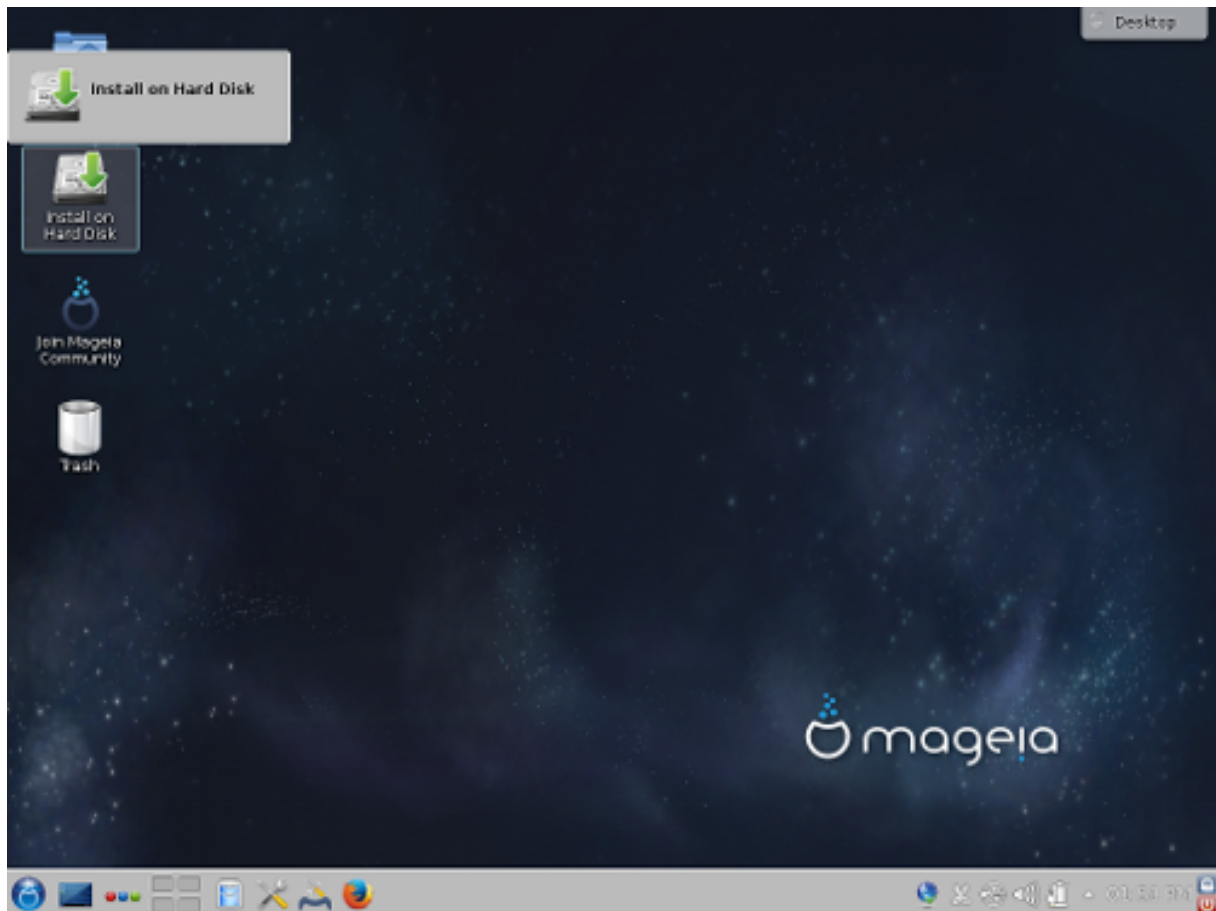
Siin saab kindlaks määrata klaviatuuripaigutuse, mida soovite Mageias pruukida.

Teile pakutakse (nimekirjas esile tõstetud) klaviatuuripaigutust vastavalt varem valitud keelele ja ajavööndile.

8. Mageia proovimine Live-süsteemina

8.1. Live-režiim

Seda ekraani näeb siis, kui valida Live-andmekandja menüüs **Mageia laadimine**.

8.1.1. Riistvara järeleproovimine

Üks Live-režiimi eesmärke on järele proovida, kas Mageia suudab riistvara korrektselt hallata. Sel juhul saab näiteks Mageia juhtimiskeskuse riistvara sektiioonis kontrollida, kas ikka kõigil seadmetel on draiver olemas. Järele saab proovida enamiku seadmeid:

- võrguliides: seda aitab seadistada net_applet
- videokaart: kui nägite eelmist ekraani, on sellega kõik korras
- helikaart: mingi kõll on juba kõlanud
- printer: seda saab seadistada ja testlehekülje välja trükkida
- skanner: võimalik on dokument skannida

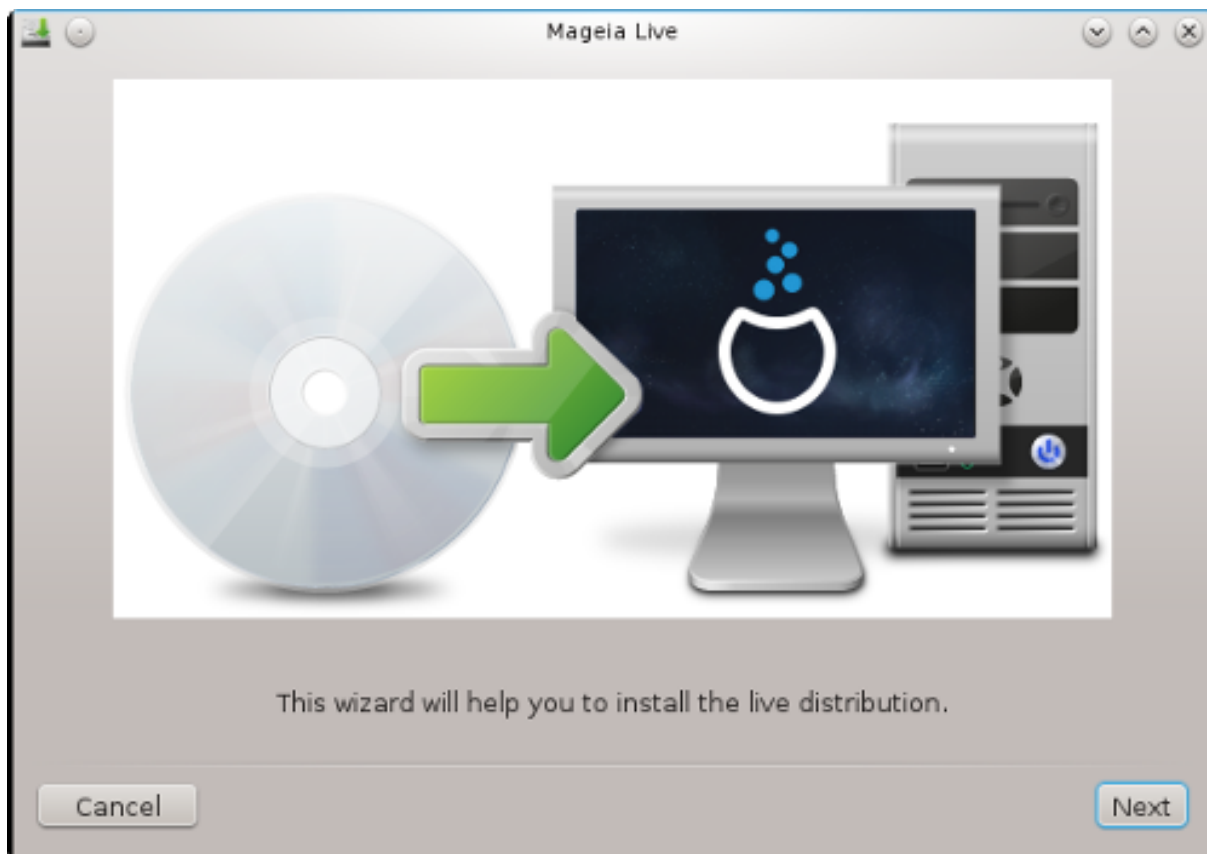
Kui kõik on korras, võib paigaldamisega jätkata. Kui mitte, siis saab lihtsalt *väljuda*.

Siin langetatud seadistamisvalikud jäetakse paigaldamise käigus meelde.

8.1.2. Paigaldamise käivitamine

Mageia LiveDVD paigaldamiseks kõvakettale või SSD-kettale klõpsake lihtsalt ikoonile *Paigaldamine kõvakettale*. Ilmub näidatav ekraan ja seejärel samm [Partitsioneerimine](#), nagu ka otsepaigalduse korral.

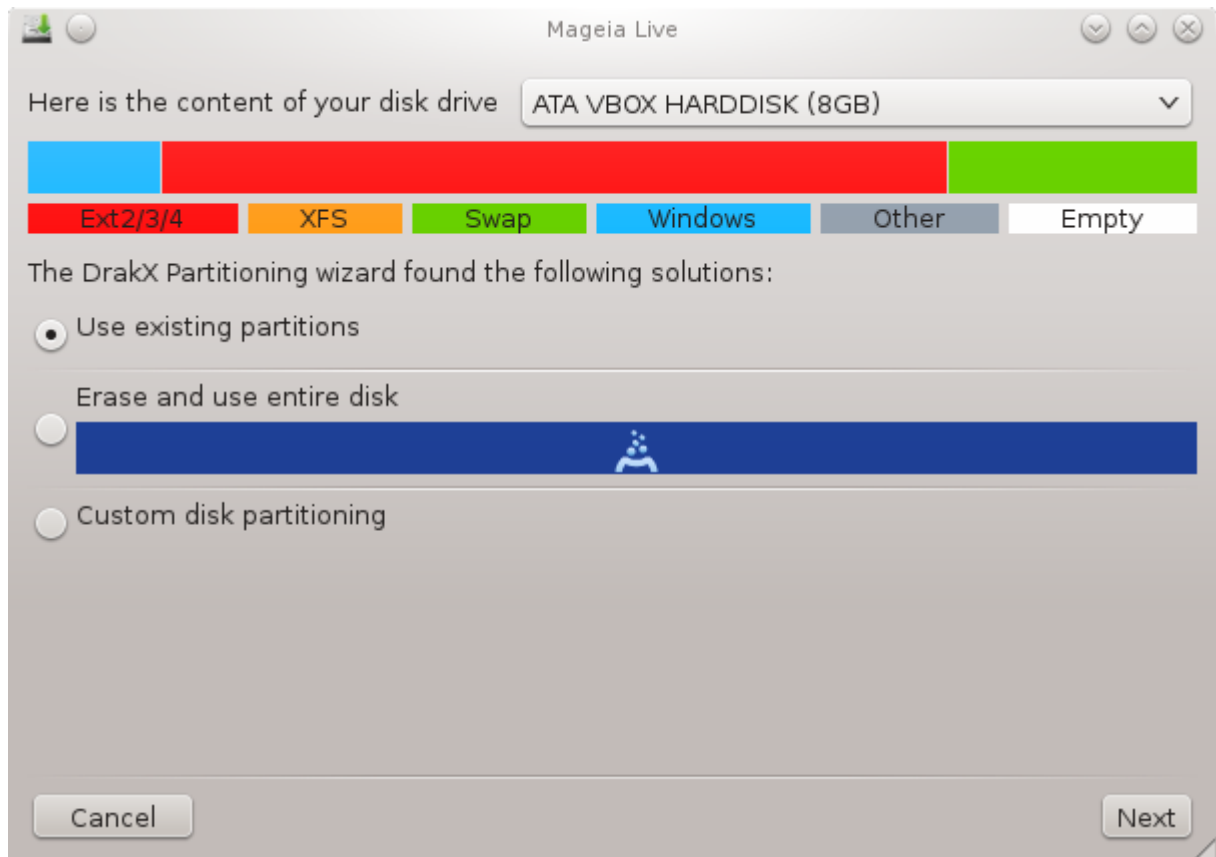

9. Kõvaketta jagamine

9.1. Väljapakutud jagamine

Sellel ekraanil näete oma kõvaketta või -ketaste sisu ning lahendusi, mida DrakXi partitsioneerimisnõustaja pakub Mageia paigaldamiseks.

Pakutavad valikud sõltuvad Teie kõvaketaste konkreetsest ülesehitusest ja sisust.

Põhivalikud

- **Olemasolevate partitsioonide kasutamine**

Kui see on näha, leiti olemasolevad Linuxiga ühilduvad partitsioonid ning neid võib kasutada paigaldamiseks.

- **Vaba ruumi kasutamine**

Kui kõvakettal on kasutamata ruumi, siis selle valikuga saab selle eraldada uuele Mageia paigaldusele.

- **Vaba ruumi kasutamine Windowsi partitsioonil**

Kui Teil leidub kasutamata ruumi olemasoleval Windowsi partitsioonil, võib paigaldusprogramm välja pakkuda selle kasutamise. See võib olla väga mõistlik valik oma uuele Mageia paigaldusele ruumi leidmiseks, kuid samal ajal on see riskantne, mistõttu tuleks kindlasti teha kõigist olulistest failidest varukoopia!

Selle valiku korral näitab paigaldusprogramm alles jäävat Windowsi partitsiooni helesinisena ja tulevast Mageia partitsiooni tumesinisena ning nende all näeb kavandatud suurusi. Ühtlasi on Teil võimalus neid suurusi muuta, klõpsates partitsioonide vahel asuvale tühialale ja seda lohistades. Seda näitab allolev pilt.

- **Kogu ketta tühjendamine ja kasutamine**

Selle valimisel kasutatakse kogu ketast ainult Mageia jaoks.

Sellega kustutatakse valitud kõvakettal KÕIK andmed. Olge ettevaatlik! Kui kavatsete kasutada osa kettast millegi muu tarbeks või on Teil juba kettal andmeid, millest Te ei soovi ilma jääda, ärge seda võimalust valige.

Pange tähele, et sellega kaasneb Windowsi partitsiooni suuruse vähendamine. Partitsioon peab olema "puhas", see tähendab Windows peab olema viimasel korral korrektselt suletud. Samuti peab partitsioon olema defragmenteeritud, ehkki see ei garanteeri veel, et kõik failid on alalt, mida Mageia paigaldamiseks kasutatakse, tõepoolest eemaldatud. Sellepärast ongi äärmiselt soovitatav kõik vähegi olulised failid eelnevalt varundada.

- **Ketta jagamine oma tahtmist mööda**

See valik annab täieliku kontrolli määrata, kuidas ja kuhu Mageia kõvakettal või -ketastel paigaldatakse.

Kui Te ei vali võimalust *Ketta jagamine oma tahtmist mööda*, siis jagab paigaldusprogramm saadaoleva ruumi ära järgmiste reeglite kohaselt:

- Kui kokku on saadaval alla 50 GB, luuakse ainult üks partitsioon / jaoks ning /home jaoks eraldi partitsiooni ei looda.
- Kui kokku on saadaval üle 50 GB, luuakse kolm partitsiooni
 - 6/19 saadaolevast koguruumist eraldatakse / jaoks maksimaalse suurusega 50 GB
 - 1/19 eraldatakse saalealaks (swap) maksimaalse suurusega 4 GB
 - ülejäänud (vähemalt 12/19) eraldatakse /home jaoks

See tähendab, et kui ruumi on 160 GB või rohkem, loob paigaldusprogramm kolm partitsiooni:

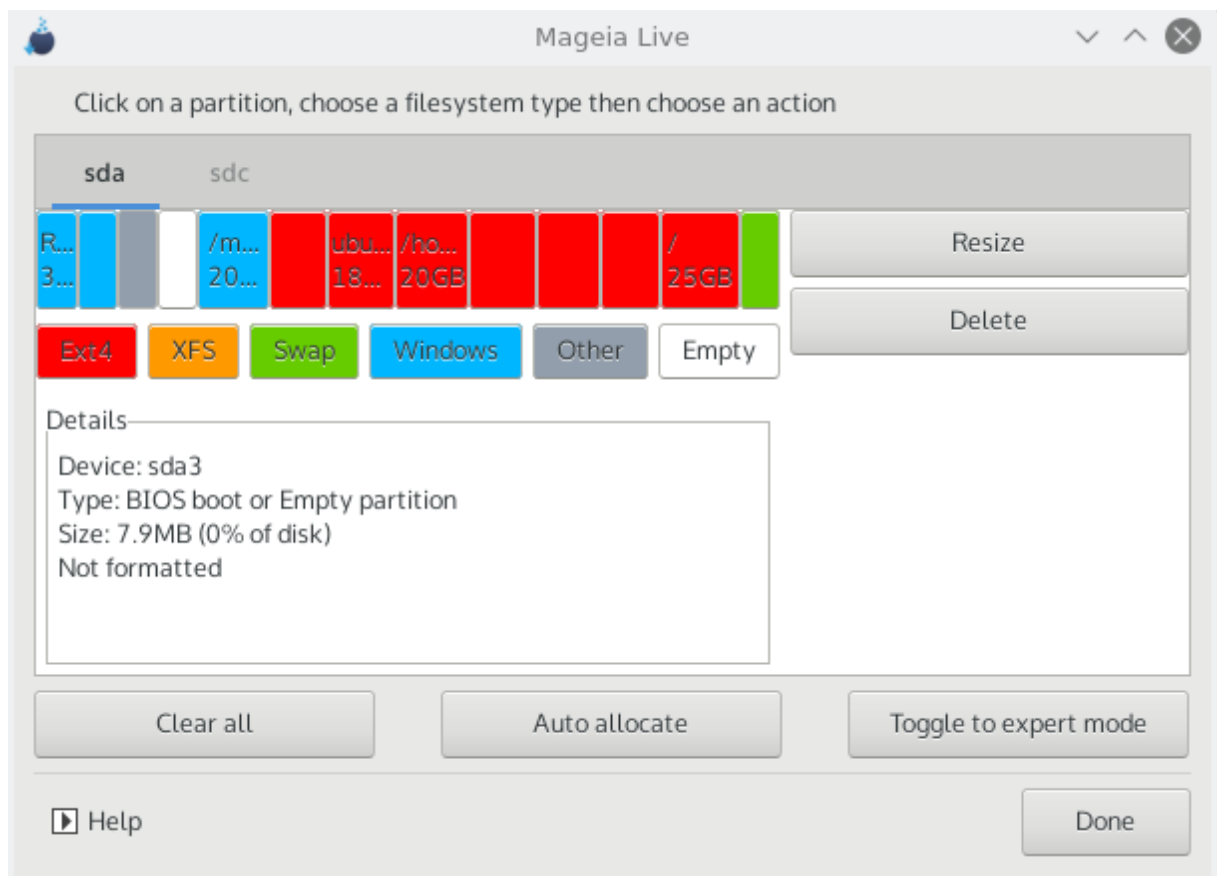
- 50 GB / jaoks
- 4 GB saaleala jaoks
- ja ülejäänud /home jaoks

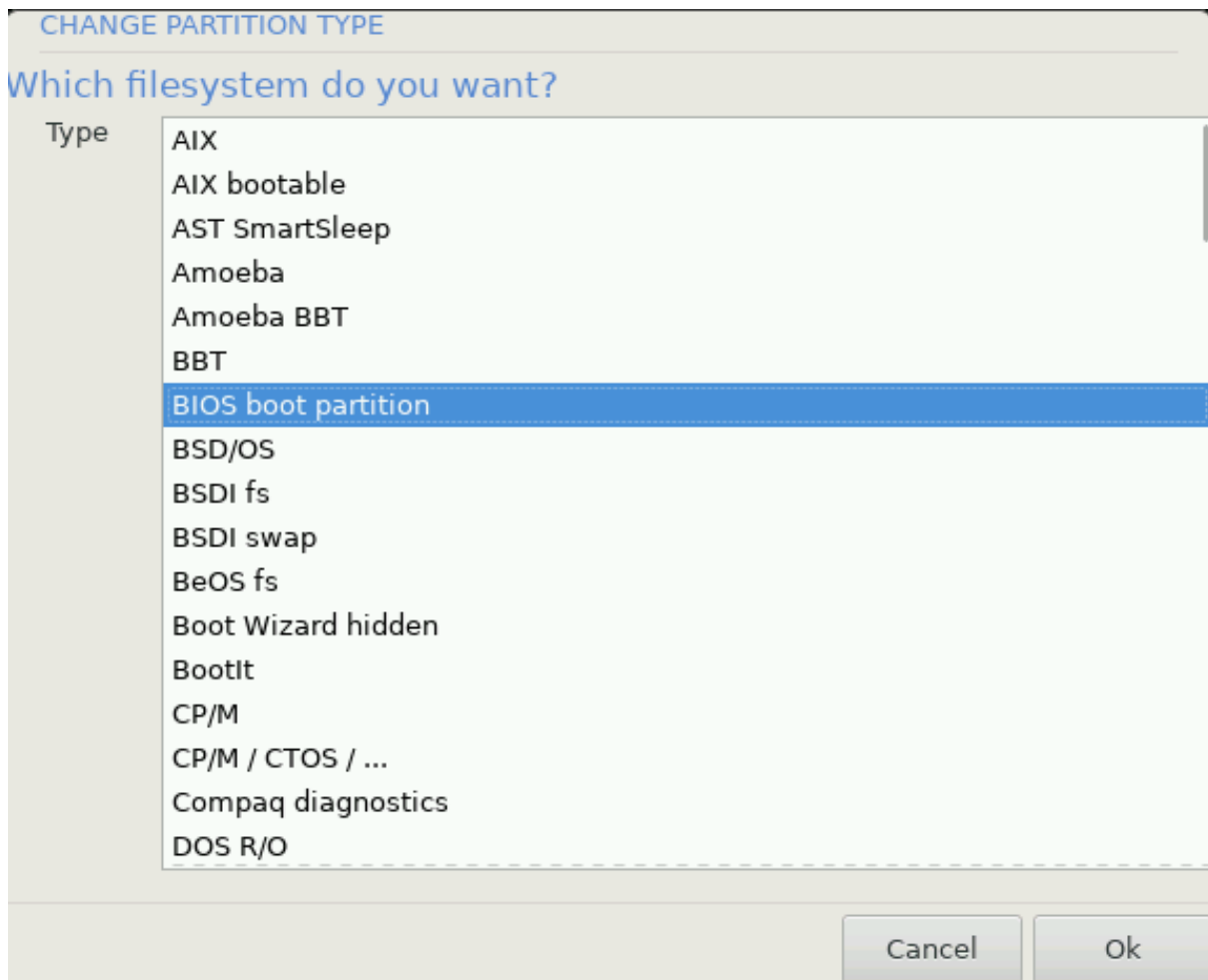

Kui kasutate UEFI süsteemi, tuvastatakse automaatselt ESP (EFI süsteemne partitsioon) või see luuakse, kui seda pole, ja haagitakse asukohas /boot/EFI. Valik *Ketta jagamine oma tahtmist mööda* on ainuke, mis lubab kontrollida, kas seda on õigesti tehtud.

Kui kasutate pärandisüsteemi (tuntud ka kui BIOS) GPT-kettaga, tuleb luua BIOSi alglaadimispartitsioon, kui seda veel ei ole. See on umbes 1 MiB suurune partitsioon ilma haakepunktita. Selle saab luua paigaldusprogrammis valikuga *Ketta jagamine oma tahtmist mööda* nagu iga teise partitsiooni. Tuleb ainult silmas pidada, et valiksite failisüsteemiks “BIOS boot partition”.

Kuidas edasi talitada, annab teada peatükk [Ketta kohandatud partitsioneerimine DiskDrake'i abil](#).

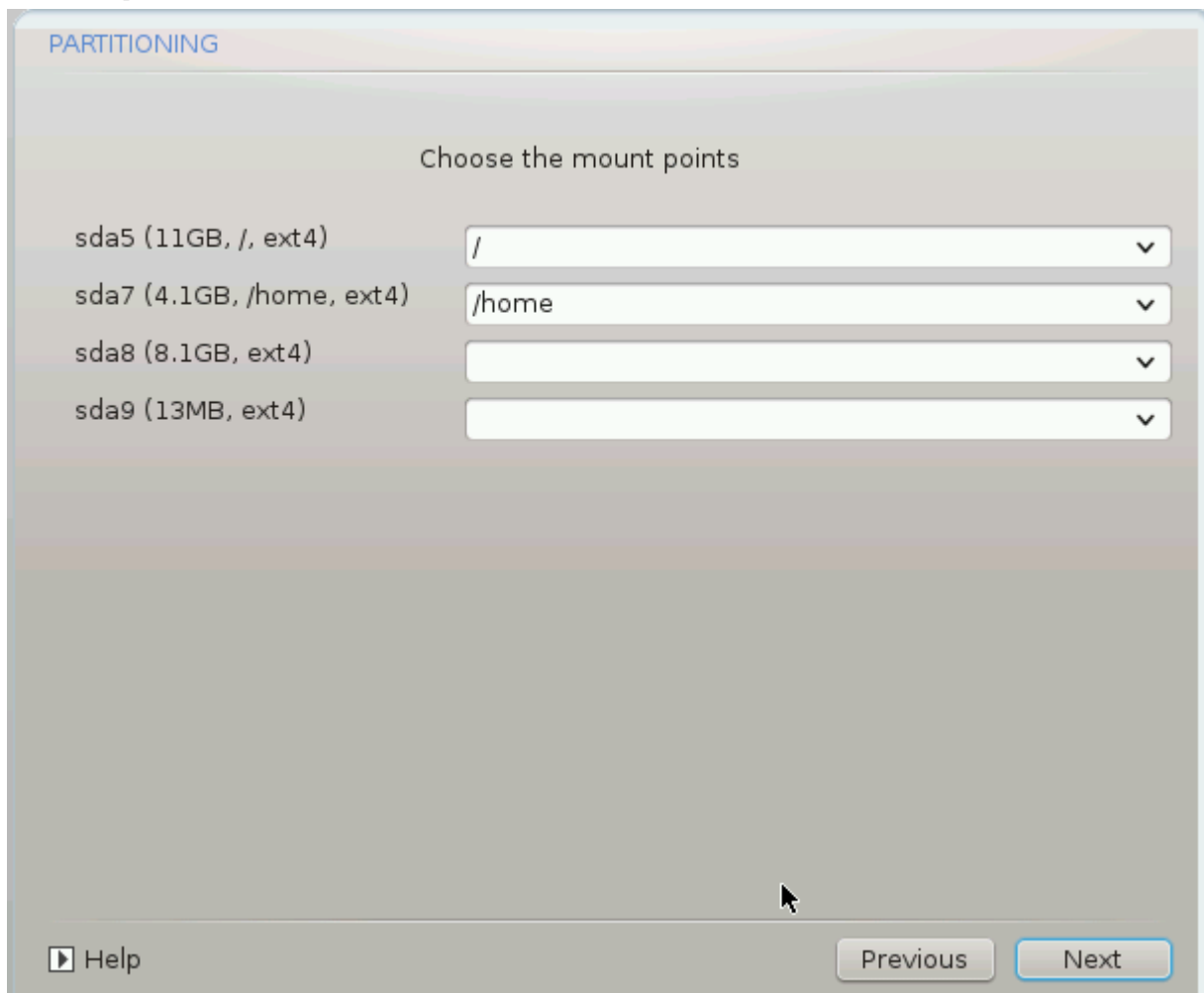
Mõned uuemad kettad kasutavad nüüd 4096-baidiseid loogilisi sektoreid varasema standardi, 512-baidiste sektorite asemel. Sobiva riistvara puudumise tõttu ei ole paigaldusprogrammis kasutatavat partitsioneerimistöõriista niisuguste ketastega testitud.

Mõnes SSD-seadmes on nüüdseks kasutusel kustutusblokk suurusega üle 1 MB. Seepärast soovitame juhul, kui Teil peaks olema niisugune seade, selle eelnevalt partitsioneerida, kasutades mõnda muud partitsioneerimistöõriista, näiteks gparted, ja järgmisi sätteid:

- *Align to = MiB*
- *Free space preceding (MiB) = 2*

Samuti kontrollige, et kõigi loodud partitsioonide suurus megabaitides oleks paarisarv.

9.2. Haakepunktide valimine

Siin näeb Linuxi partitsioone, mis arvutist leiti. Kui te pole DrakXi ettepanekutega nõus, võite haakepunkte muuta.

- Vasakul on rippmenüüdes kirjas saadaolevad partitsioonid. Näiteks *sda* on kõvaketas ja *5* on *partitsiooni number*, millele järgneb partitsiooni (*maht, haakepunkt, failisüsteemi tüüp*).
- Kui partitsioone on palju, saab neile *haakepunkte* valida rippmenüüst (näiteks */*, */home* ja */var*). Võib ka luua oma haakepunkte, näiteks */video* partitsioonile, kuhu soovite salvestada filme, või */Andmed* kõigi oma andmefailide tarbeks.
- Partitsioonide puhul, mida Teil vaja ei lähe, võib haakepunkti määramata jätta.

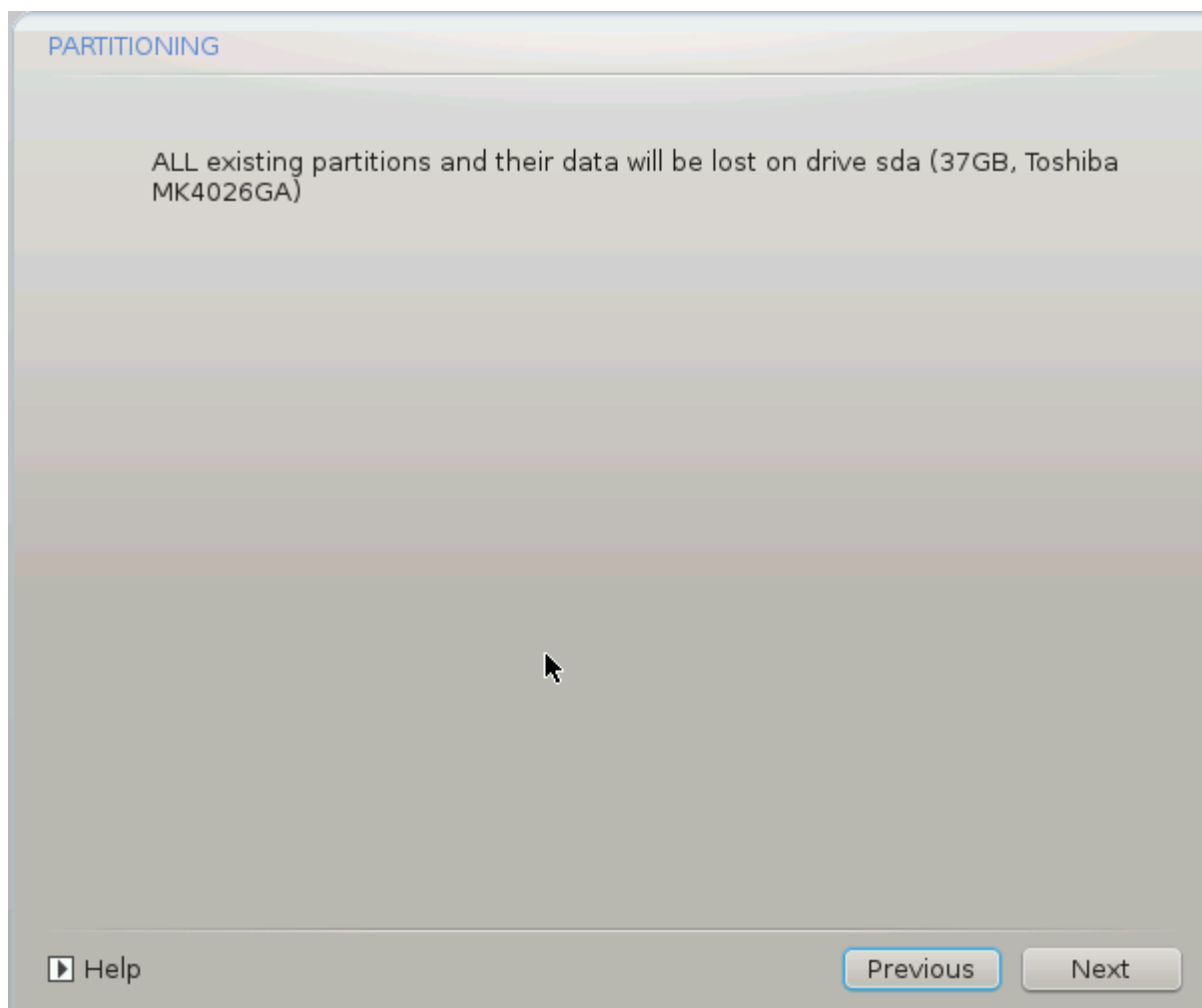
Kui Te ka midagi muudate, kontrollige alati, et Teil jääks alles juurpartitsioon (*/*).

Kui Te pole kindel, mida valida, klõpsake *Tagasi* ning märkige *Ketta jagamine oma tahtmist mööda*. Ilmuval ekraanil saab partitsioonile klõpsates näha selle tüüpi ja suurust.

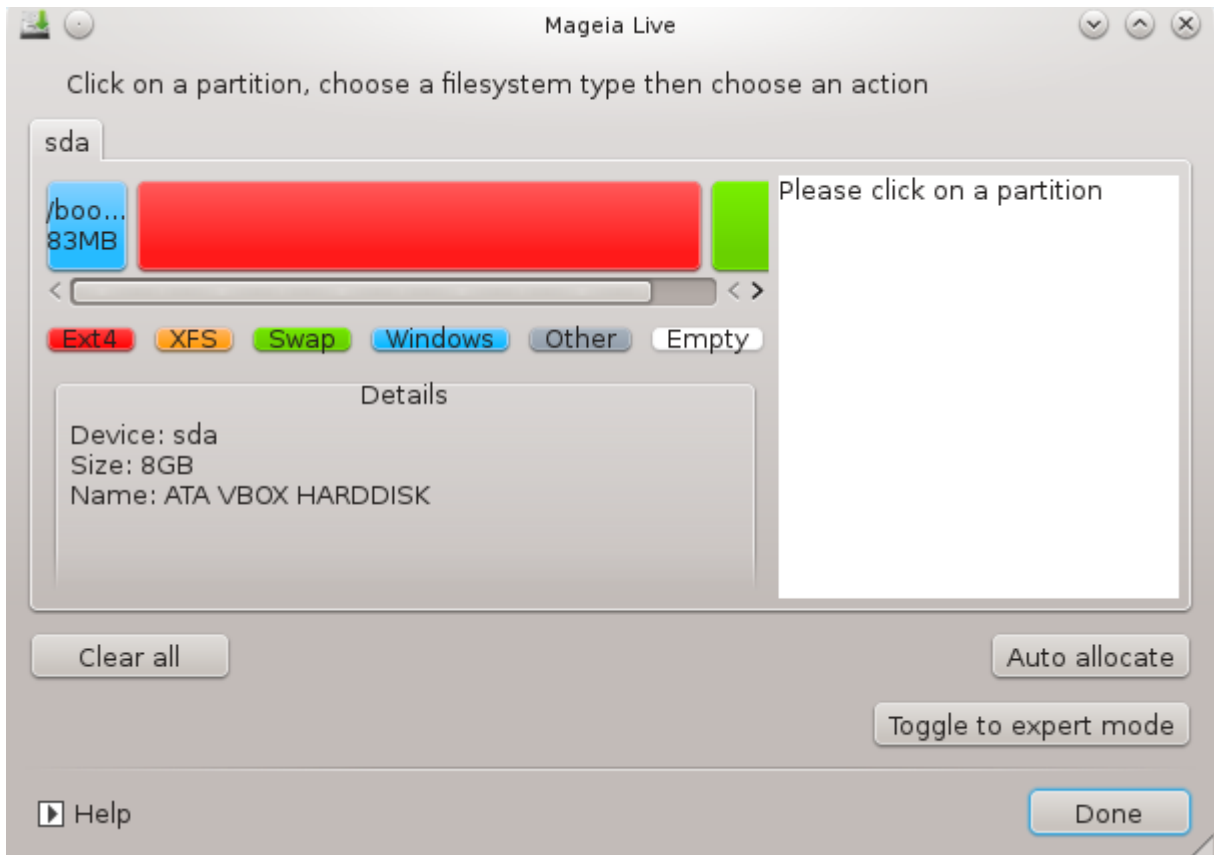
Kui olete kindel, et haakepunktid on paigas, klõpsake *Edasi* ja valige, kas soovite vormindada ainult partitsioonid, mida DrakX soovitab, või rohkem.

9.3. Kõvaketta vormindamise kinnitamine

- Klõpsake *Tagasi*, kui Te ei ole oma valikus kindel.
- Klõpsake *Edasi*, kui olete kindel ning soovite kustutada kõvakettal **kõik** partitsioonid, **kõik** operatsioonisüsteemid ja **üldse kõik andmed**.

9.4. Ketta kohandatud partitsioneerimine DiskDrake'i abil

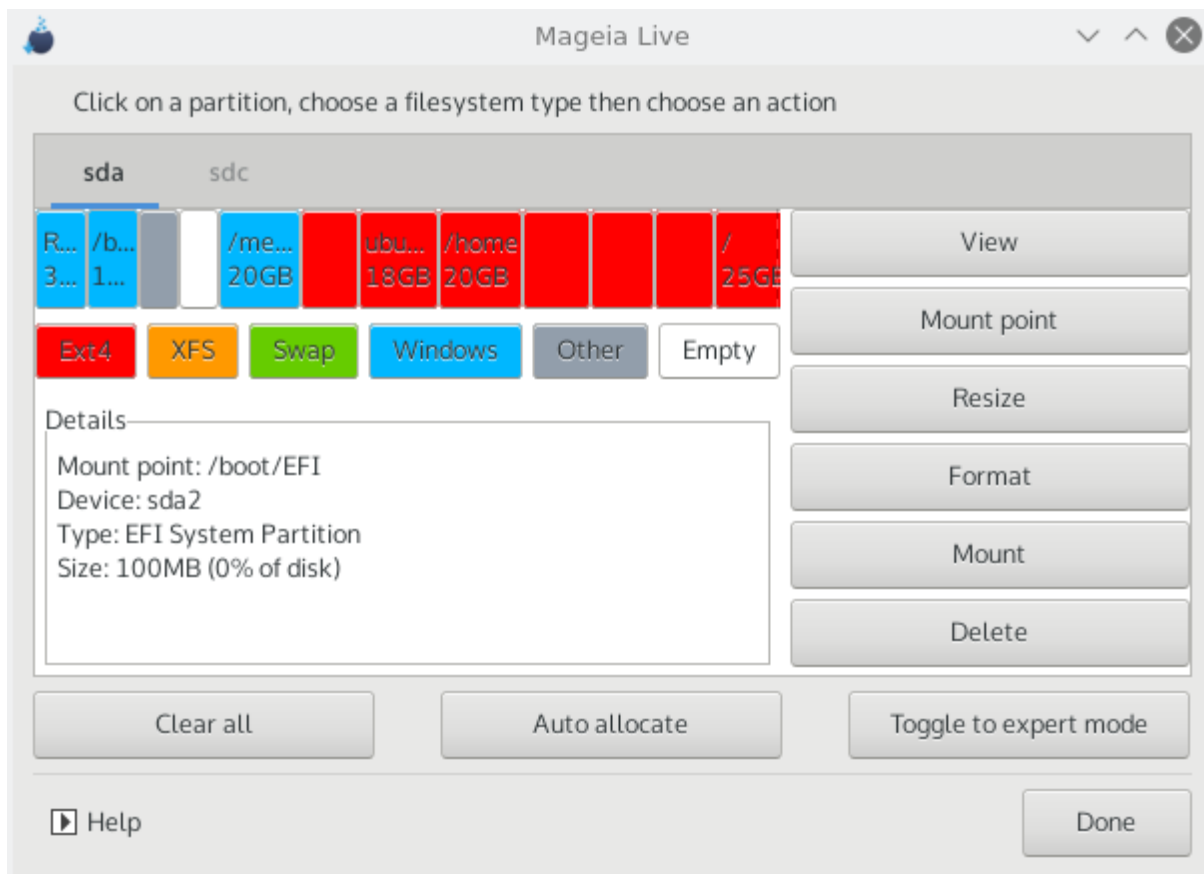
- Siin saab kohandada ketta või ketaste jagamist: eemaldada või luua partitsioone, muuta partitsiooni failisüsteemi või suurust ning isegi enne alustamist näha, mida partitsioon sisaldab.
- Igale leitud kõvaketale või muule salvestusseadmele (näiteks USB-pulgale) on omaette kaart. Siinsel pildil on näha kaks seadet: `sda` ja `sdb`.
- Kõigi teiste toimingute jaoks klõpsake kõigepealt vajalikul partitsioonil. Siis saate seda uurida, valida failisüsteemi või haakepunkti, suurust muuta või ka kustutada. *Ekspertrežiim* pakub rohkem võimalusi, näiteks nime lisamine või partitsiooni tüübi valimine.
- Jätkake, kuni kõik on nii, nagu soovite. Kui olete valmis, klõpsake *Tehtud*.

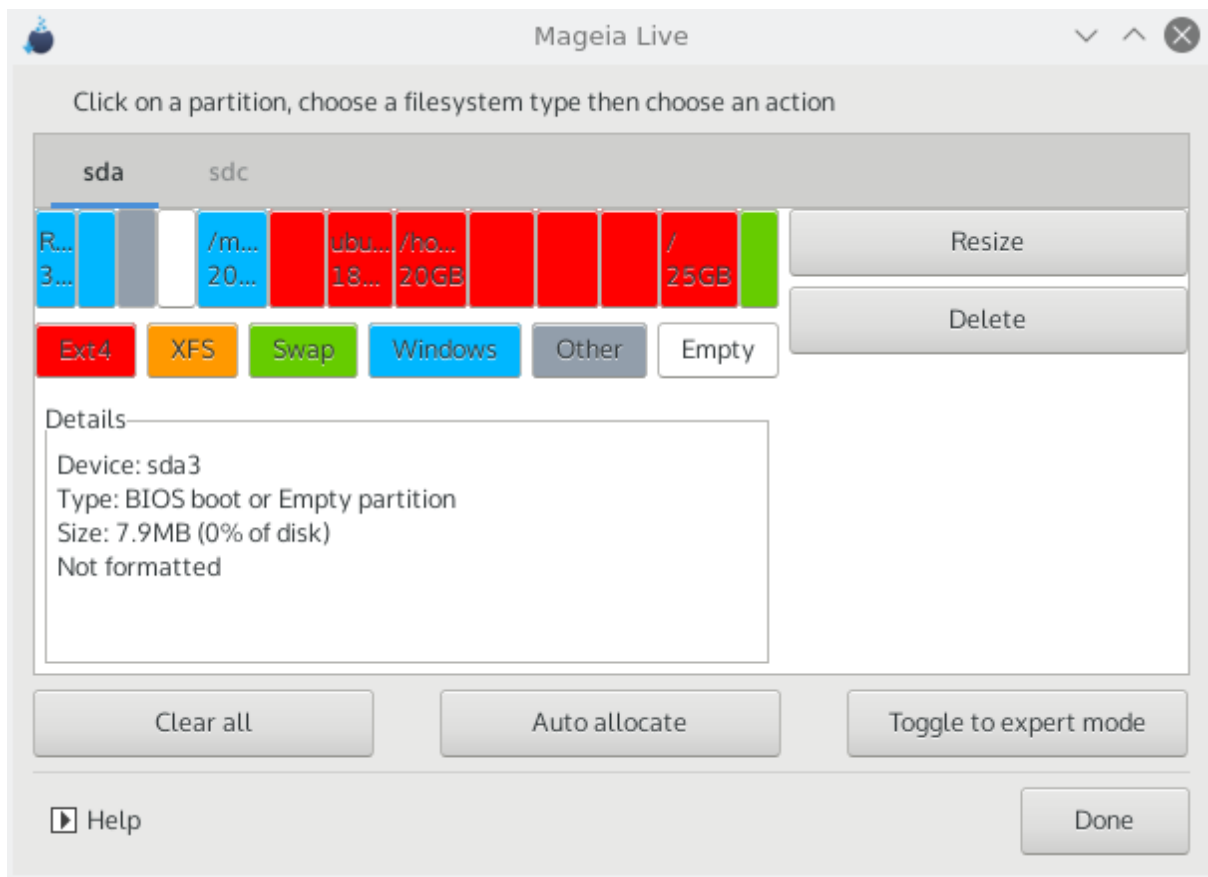
1. Olge ettevaatlik käsklusega *Kustuta kõik*: pruukige seda ainult siis, kui tõepoolest tahate kustutada valitud salvestusseadmel kõik partitsioonid.
2. Kui soovite krüptida oma `/` partitsiooni, peab teil kindlasti olema ka eraldi `/boot` partitsioon. `/boot` partitsioonile EI TOHI määrata krüptimisvalikut, sest siis ei ole süsteemi võimalik üldse laadida.

- Kui paigaldate Mageia UEFI süsteemi, kontrollige, kas ESP (EFI süsteemne partitsioon) on ikka olemas ja korrektselt haagitud asukohta `/boot/EFI` Vt joonist 1 allpool.
- Kui paigaldate Mageia pärand/GPT süsteemi, kontrollige, kas korrektse tüübiga BIOS-e algaadimispartitsioon on ikka olemas. Vt joonist 2 allpool.

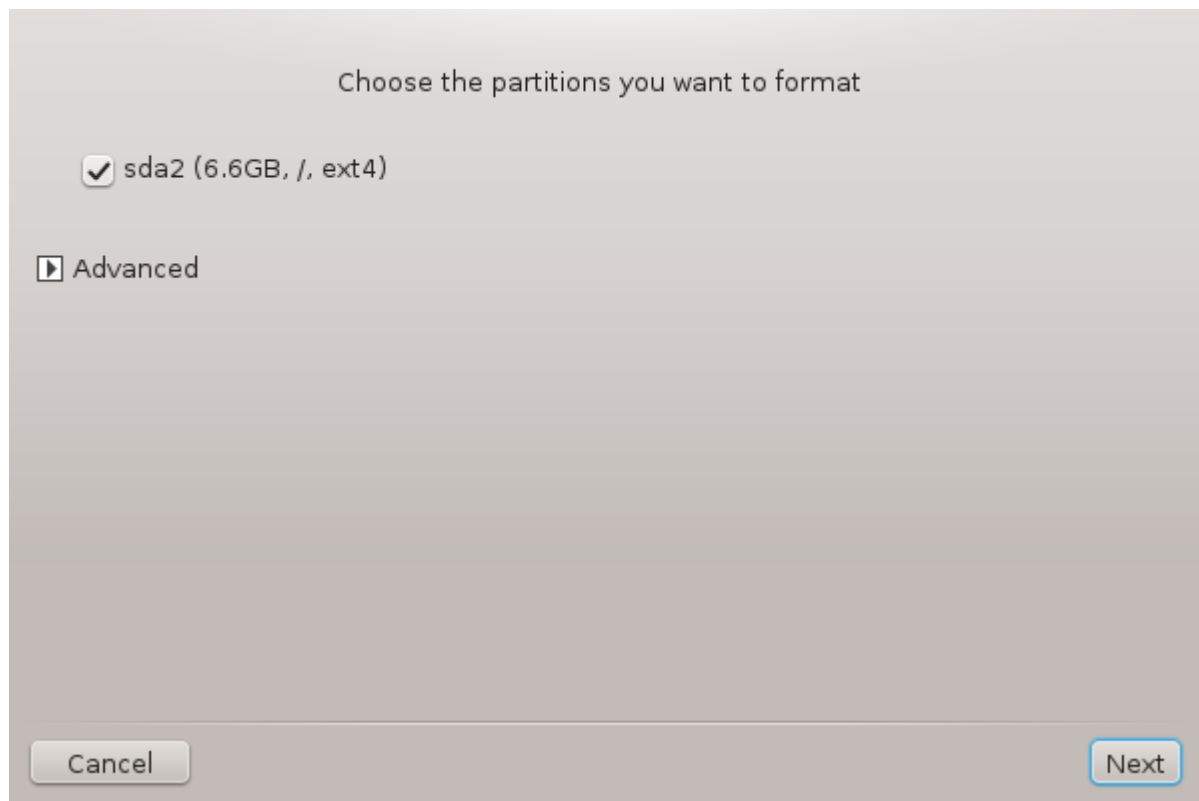

Joonis 1. EFI süsteemipartitsioon

Joonis 2. BIOSi alglaadimispartitsioon

9.5. Vormindamine

Siin saab valida, millised partitsioonid vormindada. Kõik andmed partitsioonidel, mis *ei ole* vormindamiseks märgitud, säilivad.

Üldjuhul on vaja vormindada vähemalt partitsioonid, mille DrakX on valinud.

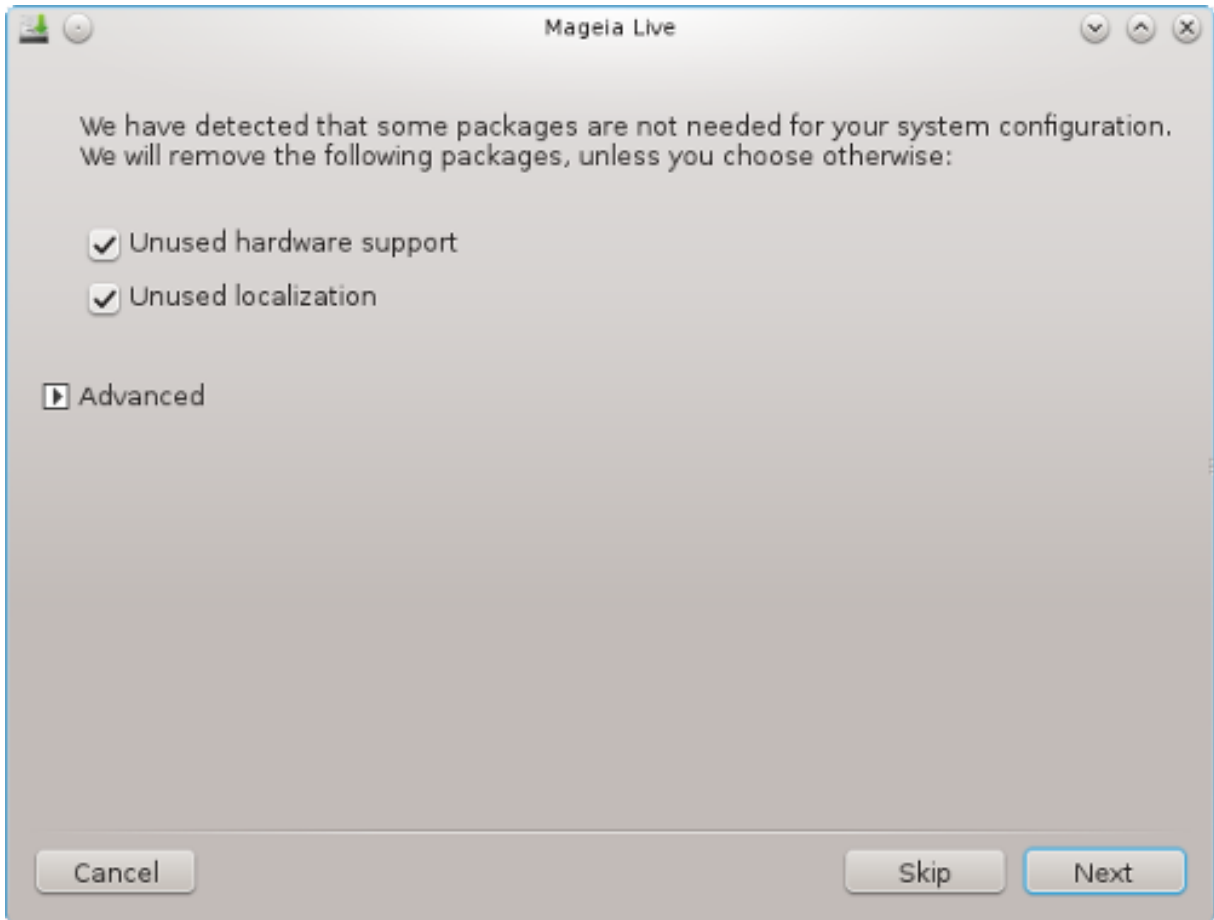
Kui klõpsata *Muud valikud*, saab valida partitsioonid, millel kontrollitakse niinimetatud *riksenud plokke*.

Kui te pole kindel, et olete langetanud õige valiku, klõpsake *Tagasi*, veel kord *Tagasi* ja siis *Kohandatud*, et jõuda tagasi peaekraanile. Seal saate uurida, mis partitsioonidel leidub.

Kui olete oma valikus kindel, klõpsake jätkamiseks *Edasi*.

10. Kasutuseta materjali säilitamine või kustutamine

Sellel sammul otsib paigaldusprogramm tarbetuid lokaadi- ja riistvarapakette. Seejärel tehakse ettepanek need kustutada.

See on üldiselt hea mõte, kui Te just ei valmistu paigalduseks sootuks teistsugusel riistvaral ega tarvitse täiendavaid keele- ja muid lokaadifaile..

Klõps nupule *Muud valikud* loetleb üles kasutamata riistvara- ja lokaadifailid, mis jätkamise korral eemaldatakse.

Järgmisel sammul kopeeritakse failid kõvakettale. See võtab mõne minuti aega. Lõpus näeb mõnda aega tühja ekraani, millest ei tasu end heidutada lasta.

11. Alglaadur

11.1. Grub2

Grub2 MBR/GPT pärandüsteemis

- Grub2 (graafilise menüüga või ilma selleta) kasutatakse eranditeta alglaadurina MBR/GPT pärandüsteemi korral.
- Vaikimisi kirjutatakse uus alglaadur kas Teie esimese kõvaketta MBR-i (Master Boot Record) või BIOS-i alglaadepartitsioonile.

Grub2-efi UEFI süsteemis

- Grub2-efi't kasutatakse eranditeta alglaadurina UEFI süsteemi korral.
- Vaikimisi kirjutatakse uus alglaadur (Grub2-efi) ESP-sse (EFI süsteemipartitsioonile).

Kui arvutisse on juba paigaldatud UEFI operatsioonisüsteeme (näiteks Windows 8), tuvastab Mageia paigaldusprogramm Windowsi loodud ESP ja lisab sellele Grub2-efi. Kui ESP puudub, see luuakse. ESP-sid võib põhimõtteliselt olla isegi mitu, aga väga soovitatav on siiski kasutada ainult üht sõltumata sellest, kui palju on arvutis operatsioonisüsteeme.

11.2. Alglaaduri häälestamine

11.2.1. Alglaaduri põhiseadistused

The screenshot shows the Mageia Live installer's boot configuration window. It is titled "Mageia Live" and contains the following settings:

- Bootloader:**
 - Bootloader to use: GRUB2 with graphical menu
 - Boot device: EFI System Partition
- Main options:**
 - Delay before booting default image: 10
- Security:**
 - Password: (empty field)
 - Password (again): (empty field)

At the bottom, there are "Cancel" and "Next" buttons.

- **Eelistatav alglaadur**

See valik on saadaval ainult MBR/BIOS-i pärandüsteemis. UEFI süsteemi kasutajad isegi ei näe seda.

- **Alglaadimisseade**

Ärge seda muutke, kui Te pole täiesti kindel, et teate, mida teete.

- **Ooteaeg alglaadimisel**

Selles kastis saab panna paika, kui mitu sekundit oodatakse, enne kui käivitatakse vaikimisi operatsioonisüsteem.

- **Turvalisus**

Siin saab määrata alglaaduri parooli. Sellisel juhul küsitakse alglaadimise ajal kasutajanime ja parooli, kui soovite valida mõnda alglaadimiskirjet või seadistusi muuta. Kasutajanimeks on `root`, parooli saate siin ise määrata.

- **Parool**

Selles kastis saab parooli kindlaks määrata (see pole küll kohustuslik).

- **Parool (uuesti)**

Siia tuleb parool teist korda kirjutada, mille järel DrakX kontrollib, kas see ikka sobib kokku sellega, mille sisestasite esimesel korral.

Muud valikud

- *ACPI lubamine*

ACPI (täiustatud konfiguratsiooni- ja toiteliides) on toitehalduse standard. See võib säästa energiat, lülitades välja kasutamata seadmed. Sama meetodit kasutas varem APM. Selle valimata jätmine võib aga olla kasulik, kui Teie arvuti ei toeta ACPI-t või Te arvate, et ACPI võib põhjustada mingeid probleeme (näiteks suvalisi taaskäivitusi või süsteemi hangumisi).

- *SMP lubamine*

See valik lülitab sisse või välja sümmeetrilise mitmiktootluse mitme tuumaga protsessorite korral.

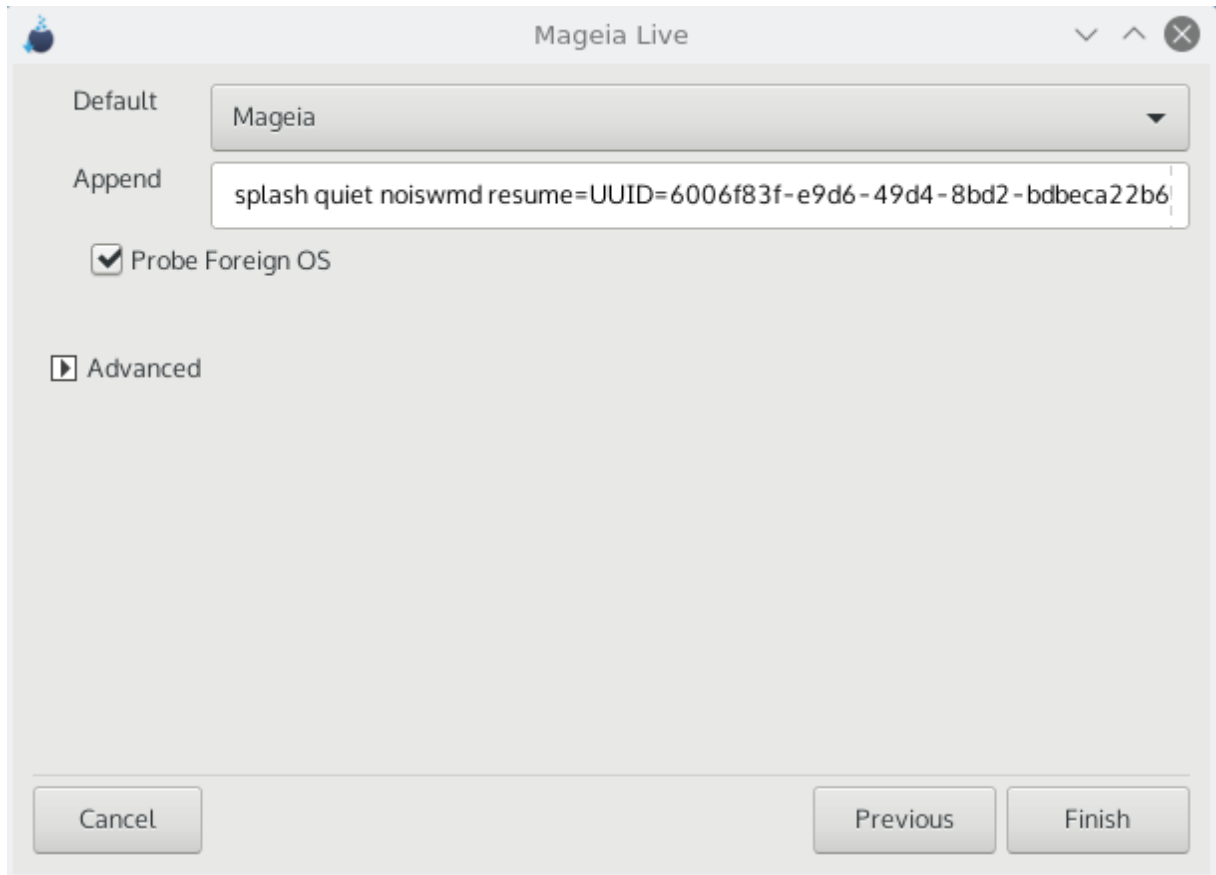
- *APIC lubamine*

Selle lubamine või keelamine annab operatsioonisüsteemile või võtab sellelt ligipääsu täiustatud programmeeritava katkestuste kontrolleri. APIC-seadmed võimaldavad keerulisemaid prioriteedi määramise mudeleid ja täiustatud IRQ (katkestusnõuded) haldamist.

- *Kohaliku APIC lubamine*

Siin saab lubada või keelata kohaliku APIC, mis haldab kõiki konkreetse protsessori väliseid katkestusi SMP-süsteemis.

11.2.2. Alglaaduri seadistamine

- **Vaikimisi**

Vaikimisi käivitata operatsioonisüsteem.

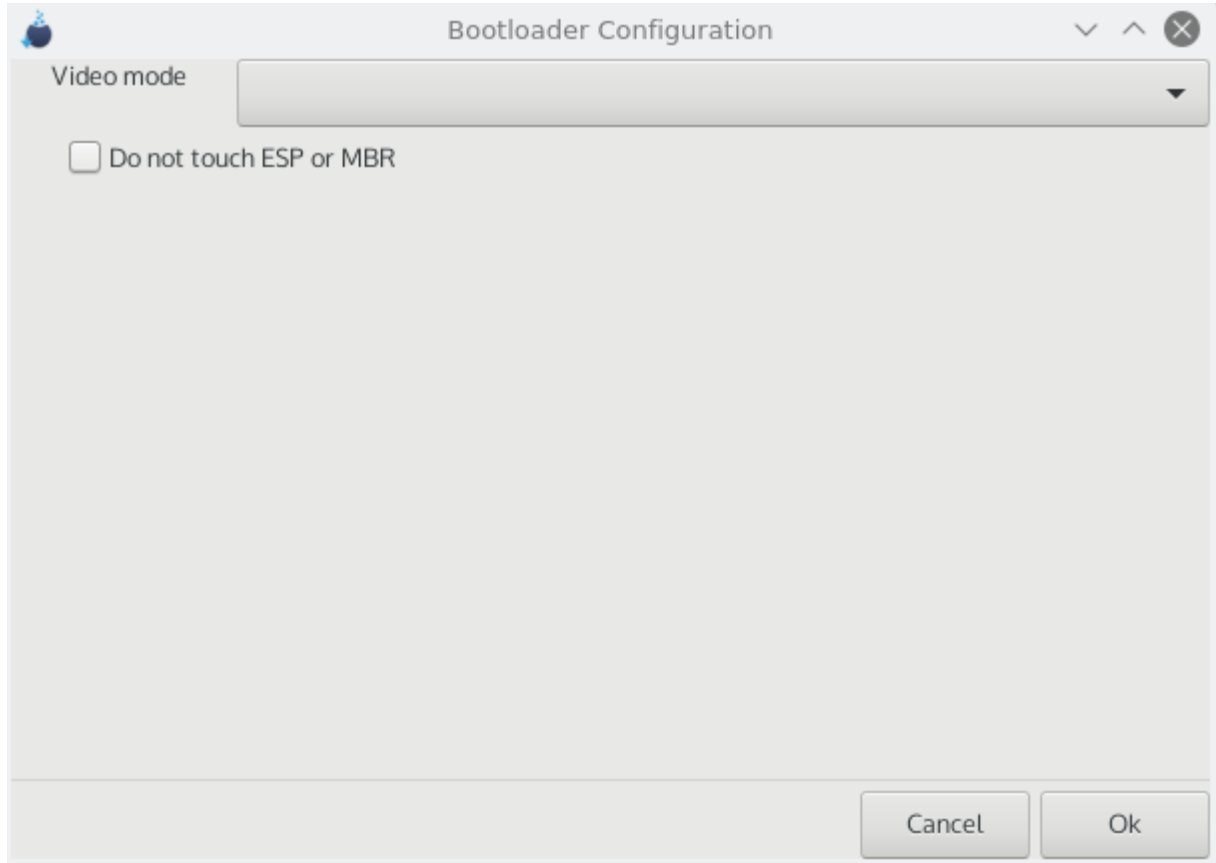
- **Lisaargumendid**

Siin saab edastada kernelile vajalikku teavet või lasta kernelil alglaadimise ajal anda rohkem teavet.

- **Võõraste operatsioonisüsteemide otsimine**

Kui arvutisse peaks olema paigaldatud teisi operatsioonisüsteeme, püüab Mageia lisada need oma algladimismenüüsse. Kui Te seda ei soovi, eemaldage märges kastikesest Võõraste operatsioonisüsteemide otsimine.

Muud valikud

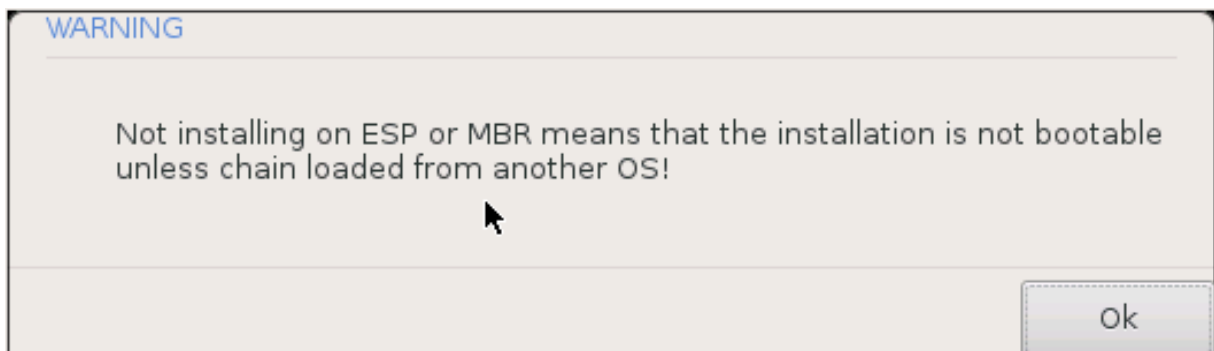

- *Ekraanilahutus*

Siin saab määrata ekraani suuruse ja värvisügavuse, mida algladur kasutab. Allapoole kolmnurgale klõpsates saab vaiida muute suuruse ja värvisügavuse valikute seast.

- *ESP-i ega MBR-i ei puudutata*

See tasub valida juhul, kui Mageia otsese laadimise asemel eelistatakse seda tööle panna teisest operatsioonisüsteemist ahellaadimisega. Näidatakse hoiatust, et algladur puudub. Klõpsake *Olgu*, kui olete täiesti kindel, et saate aru, mida see tähendab ja teeb ja tahate ikkagi jätkata.

11.3. Muud sätted

11.3.1. Olemasoleva alglaaduri kasutamine

Täpne protseduur, kuidas lisada Mageia süsteem olemasolevale alglaadurile, väljub käesoleva abiteksti raam-
mest, kuid enamasti tähendab see asjakohase alglaaduri paigaldamise programmi käivitamist, mis tuvastab
ja lisab selle automaatselt. Uurige selle kohta lähemalt vastava operatsioonisüsteemi dokumentatsiooni.

11.3.2. Paigaldamine ilma alglaadurita

Ehkki võite langetada otsuse paigaldada Mageia ilma alglaadurita (vt sektsiooni 2.1 Muud valikud), ei ole
see sugugi soovitatav, kui Te ei ole just absoluutselt kindel, et teate, mida teete, sest ilma mingisugusegi
alglaadurita ei suuda Teie operatsioonisüsteem lihtsalt käivituda.

11.3.3. Alglaadimismenüü kirje lisamine või muutmine

Selleks tuleb käsitsi muuta faili /boot/grub2/custom.cfg või kasutada rakendust **grub-customizer** (selle leiab
Mageia tarkvarahoidlast).

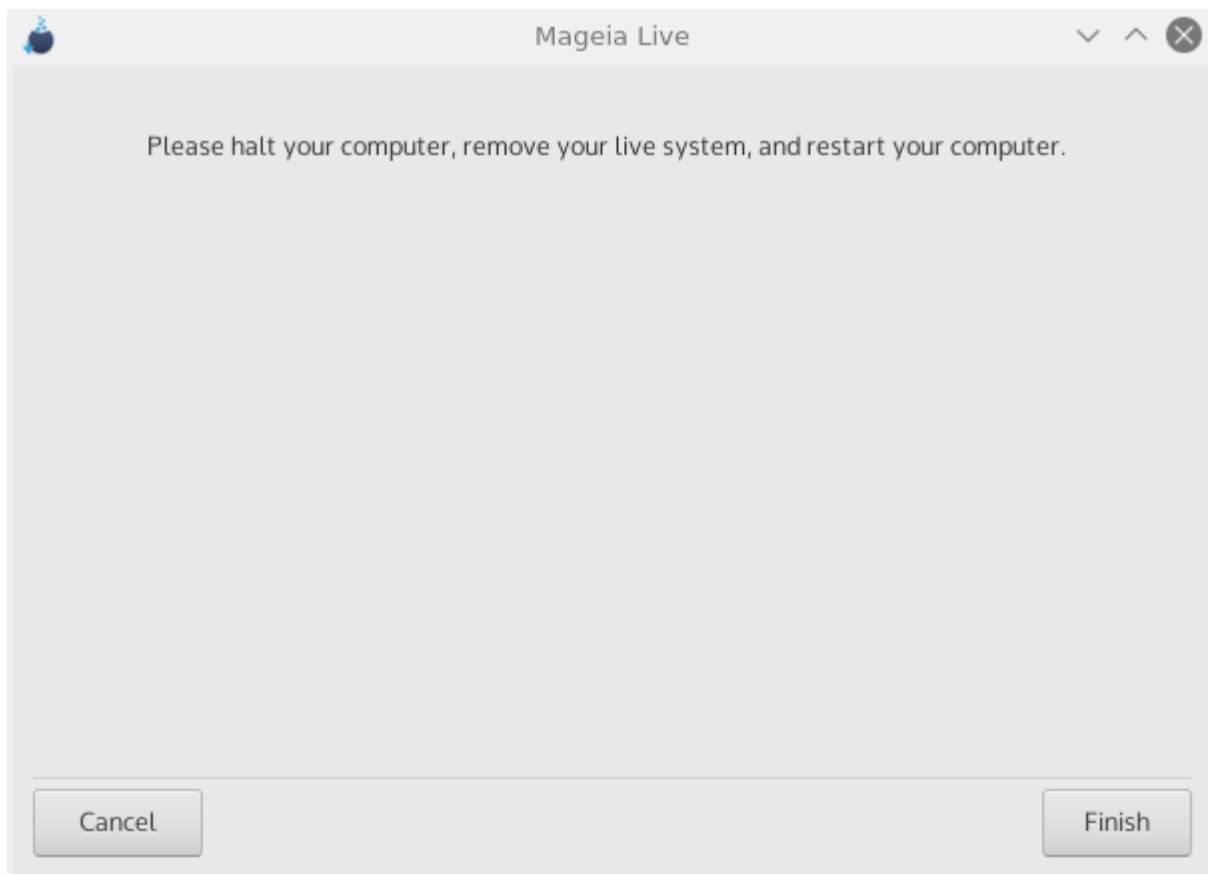
Täpsemat teavet annab meie wiki: https://wiki.mageia.org/en/Grub2-efi_and_Mageia

12. Taaskäivitamine

Kui alglaadur on paigaldatud, palutakse Teil arvuti seisata, eemaldada DVD või USB-pulk ja arvuti taaskäi-
vitada.

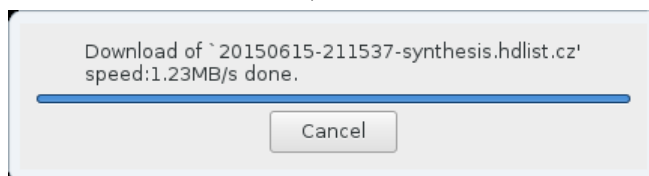

Kindlasti talitage seiskamisel ja taaskäivitamisel just **nõutavas** järjekorras.

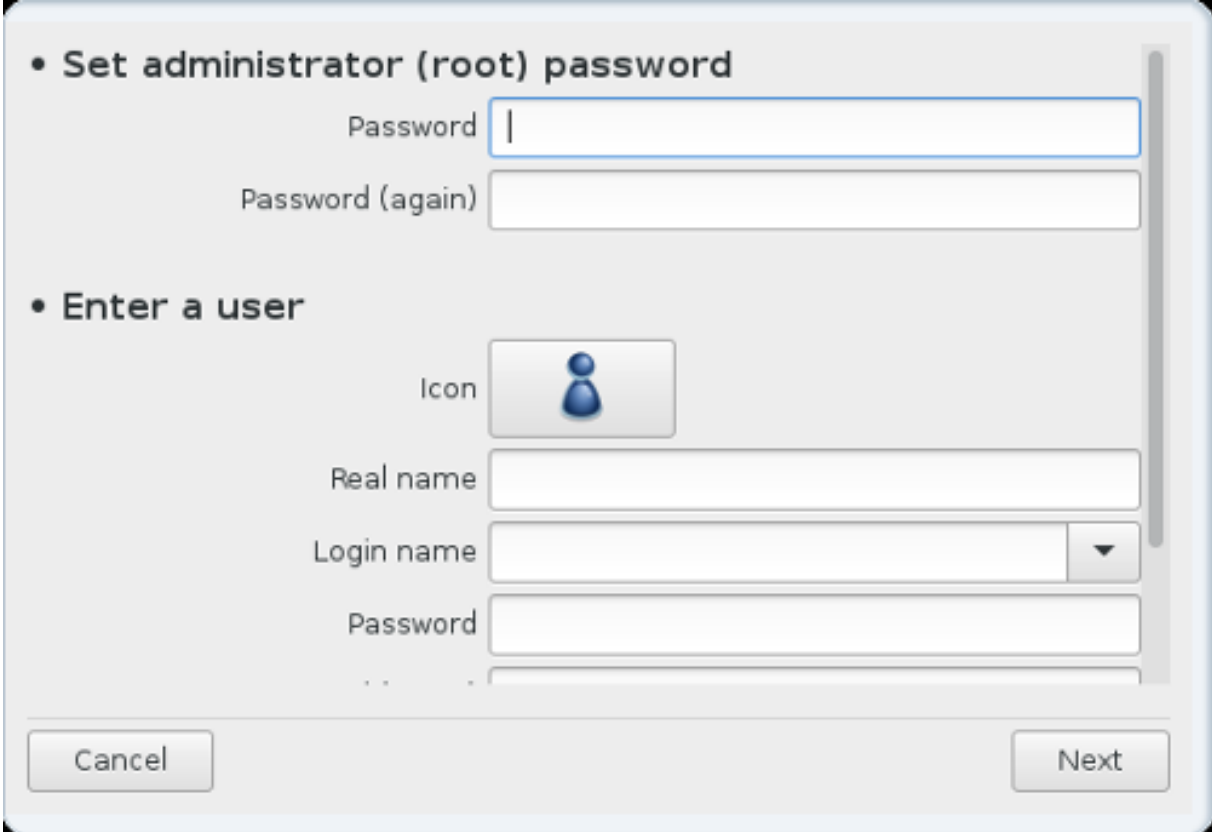

Kui olete valmis, vajutage *Lõpeta*.

Taaskäivitamise järel näete allalaadimise edenemisribasid. Need annavad märku, et parajasti laaditakse alla tarkvaraallikaid (vt täpsemalt *tarkvarahalduse* osast).

13. Kasutajate haldamine

The screenshot shows a user management window with two main sections:

- Set administrator (root) password:** Contains two text input fields labeled "Password" and "Password (again)".
- Enter a user:** Contains an "Icon" field with a blue person icon, a "Real name" text input field, a "Login name" text input field with a dropdown arrow, and a "Password" text input field.

At the bottom of the window are "Cancel" and "Next" buttons.

13.1. Administraatori (root) parooli määramine

Kõigi Mageia paigalduste korral on soovitatav määrata administraatori (Linuxis kasutatakse selle kohta tavaliselt väljendit `superuser` või `root`) parool. Parooli ülemisse kasti kirjutades muutub kilbi värv punasest kollaseks ja roheliseks vastavalt sellele, kui tugevaks parooli hinnatakse. Roheline kilp tähendab, et parool on tugev ja kindel. Sama parool tuleb kirjutada teist korda kohe allpool olevasse kasti: sellega kontrollitakse, et parool sai esimesse kasti õigesti kirjutatud, neid kahte omavahel võrreldes.

Kõik paroolid on tõstutundlikud, see tähendab arvestavad väike- ja suurtähti. Parooli tugevuse huvides on mõistlik kasutada tähtede (nii suur- kui ka väiketähtede) kõrval ka numbreid ja muid märke.

13.2. Kasutaja lisamine

Siin saab lisada kasutaja. Kasutajal on vähem õigusi kui administraatoril (`root`), kuid siiski piisavalt internetis liikumiseks, kontoritöökenduste kasutamiseks, mängimiseks ja kõigeks muuks, mida tavaline kasutaja oma arvutis teeb.

- **Ikoon**

Sellele nupule klõpsates saab muuta kasutaja ikooni.

- **Pärisnimi**

Siin saab kirja panna kasutaja tegeliku nime.

- **Kasutajatunnus**

Siin saab kirja panna kasutajanime või lasta DrakXil pakkuda pärisnimest tuletatud variandi. **Kasutajatunnus on tõstutundlik.**

Siin sisestatud kasutajatunnus peaks erinema kõigist teistest kasutajatunnustest, mida parajasti tarvitate oma kodukataloogi /home puhul. Mõned kasutaja parameetrid kirjutatakse kasutajaruumi, mõned võivad sealjuures üle kirjutada tegelikke andmeid näiteks rakendustes Firefox, Thunderbird või KMail ...

• **Parool**

Siin saab kirja panna kasutaja parooli. Tekstikasti lõpus on kilp, mis näitab parooli tugevust (vt ka [märkust](#)).

Parool (uuesti): siia tuleb parool teist korda kirjutada, mille järel DrakX kontrollib, kas see ikka sobib kokku sellega, mille sisestasite esimesel korral.

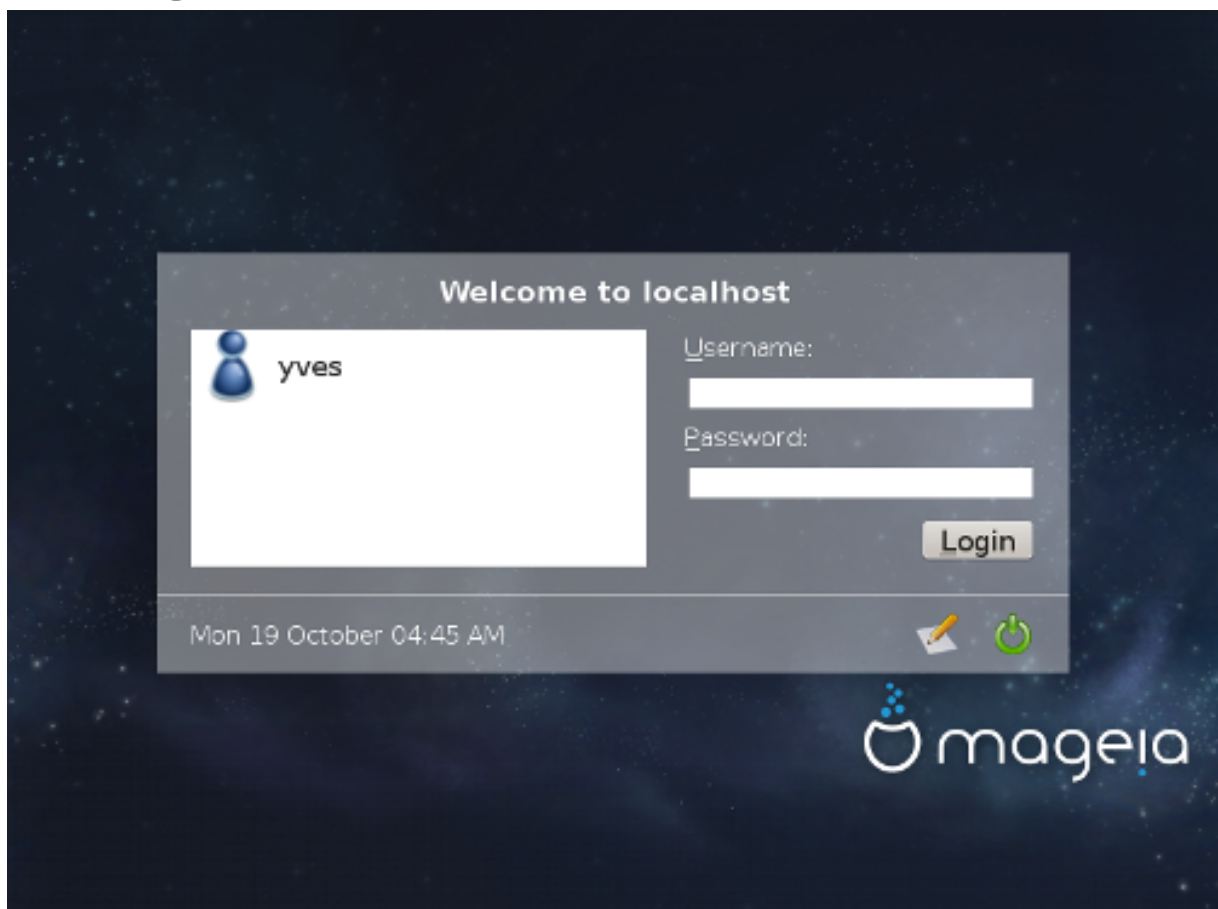

Kõigi Mageia paigaldamise ajal lisatud kasutajate kodukataloog on nii lugemis- kui ka kirjutuskaitstud (umask=0027).

Kõik vajalikud kasutajad saab lisada juba paigaldamise ajal *kokkuvõtte* etapil. Valige seal *Kasutajate haldamine*.

Ligipääsuõigusi saab mõistagi muuta ka pärast paigaldamist.

14. Sisselogimisekraan

SDDM sisselogimisekraan

Lõpuks ilmub sisselogimisekraan.

Kirjutage oma kasutajanimi ja parool ning mõne hetke pärast ilmub Teie ette juba KDE Plasma või GNOME töölaud vastavalt sellele, millist Live-andmekandjat kasutate. Nüüd võite oma vastset Mageiat kasutama ja nautima hakata.

Rohkem teavet leiab [Mageia wikist](#) [../installer/].

15. Mageia eemaldamine

Kui Mageia ei võida Teie poolehoidu või paigaldamine ei kulge korralikult, võib tekkida soov sellest üldse lahti saada. Erinevalt mõnestki operatsioonisüsteemist Mageia arvestab Teie sooviga ja võimaldab soovi korral ka endale täielikult selja keerata.

Kui olete oma andmed varundanud, taaskäivitage Mageia DVD ja valige *Päästesüsteem* ning seejärel käsk *Restore Windows boot loader*. Järgmisel arvuti käivitamisel ongi Teie käsutuses ainult Windows, mitte enam võimalus operatsioonisüsteemi valida.

Ruumi tagasisaamiseks Windowsis, mida Mageia oma partitsioonide alla võttis, valige Start → Control Panel → Administrative Tools → Computer Management → Storage → Disk Management. Mageia partitsiooni tunneb ära kirje `Unknown` ning samuti suuruse ja asukoha järgi kettal. Klõpsake mõnele Mageia partitsioonile hiire parema nupuga ja valige *Delete*. Ruum vabanebki.

Kui Teil on XP, saate luua uue partitsiooni ja selle vormindada (kas FAT32 või NTFS-vormingusse). Uuele partitsioonile antakse oma täht.

Vista või 7 korral on veel üks võimalus: saab laiendada olemasolevat partitsiooni, mis asub vabanenud ruumist vasakul. Leidub ka teisi partitsioneerimistööriistu, mida saab kasutada, näiteks nii Windowsis kui ka Linuxis kättesaadav **gparted**. Nagu ikka partitsioonide muutmise korral, olge väga ettevaatlik ja kindlasti varundage eelnevalt kõik oma vähegi olulisemad andmed.